

Priateľ knižnice 1/2014

Od roku 2009 vydáva:

Oravská knižnica Antona Habovštiaka v Dolnom Kubíne

Adresa: S. Nováka 1763/2

026 80 Dolný Kubín

Vychádza: **dvakrát ročne**

Zostavovateľ a zodpovedný redaktor: **Peter Huba**

Zápis v evidencii Ministerstva kultúry SR pod číslom:

EV 2938/09

ISSN 1337-9534

Z obsahu:

Prelomový rok v existencii Oravskej knižnice 5

Výbrali sme 9

Ctiboh Zoch 9

Babička rozprávaj 16

Noc na uchovanie spomienok 16

O obyčajno-neobyčajnom putovaní veľkej dolnokubínskej Osmijankovskej rodiny 17

Kalendárium významných výročí osobností v roku 2015 20

Farebné a čiernobiele fotografie:

Mgr. Marián Karcol, archív Oravskej knižnice Antona Habovštiaka v Dolnom Kubíne, Peter Huba

Prelomový rok v existencii Oravskej knižnice

Po dlhých desaťročiach snáh, príprav, vypracovávaní projektových dokumentácií a s tým spojeného vynakladania značných finančných prostriedkov, začalo v jeseni roku 2013 svitať na nové časy aj v Oravskej knižnici Antona Habovštiaka v Dolnom Kubíne. Konečne sa prišlo k realizácii výstavby novej budovy a k stavebným úpravám existujúceho objektu knižnice.

Mnohí už prestali dúfať. Niet sa ani čo čudovať. Čas utekal, neúspešné verejné obstarávaní, celkový výsledok v nedohľadne. Pripomeňme, že stavebné povolenie bolo vydané 8. 9. 1999. Po ňom nasledovali povolenia o zmene stavby z rokov 2003 a 2004. V posledne uvedenom roku sa vykonávali niektoré stavebné práce na existujúcej budove, no v obmedzenom rozsahu.

Nový projekt bol na základe pôvodného projektu vypracovaný v roku 2009. Jeho cieľom bolo rozšírenie služieb a odstránenie nevyhovujúcich podmienok pre uchovávanie a sprístupnenie knižného fondu. Peniaze na realizáciu sa podarilo získať z Regionálneho operačného programu Európskej únie.

Problémy s verejným obstarávaním však spôsobili odklad zahájenia samotných prác. Víťazná firma

LEMONT SLOVAKIA Žilina, s. r. o. si prevzala stavenisko až 11. 11. 2013 a v nasledujúci deň začala so samotnými stavebnými prácami.

Výstavbe novej budovy predchádzala demolácia starého objektu z 19. storočia. Jeho opravy by si vyžiadali veľké finančné prostriedky s problémovým prínosom.

So skracujúcimi sa dňami príchodu zimy aj naše myšlienky temneli v obave z dodržania termínu dokončenia prác stanovených na 30. apríl 2014. Ani najväčší optimista nám v tom čase nedokázal dať potešujúcu odpoveď.

Ortieľ bol vynesný. Stavať sa bude v zimných mesiacoch. Pochopiteľne otázna zostávala kvalita prác v mrazoch a v snehu. Oravské zimy väčšinou znamenali ukončenie akéhokoľvek stavebného snaženia. V našom prípade by to s veľkou pravdepodobnosťou znamenalo nedodržanie termínu a s tým spojenú stratu finančných prostriedkov z Regionálneho operačného programu.

Výkopové práce prebiehali v prijateľnom počasí. Aj betonárske práce pod obvodové múry napredovali bez problémov. S betónovaním základovej platne však prišla na Oravu zima. Napadol sneh a aktuálnym sa stalo zazimovanie stavby.

Ďalšie dni priniesli rozuzlenie. Zima, aká bývala po iné roky, zostala kdesi na pol ceste, jednoducho neprišla, aspoň nie taká, na akú sme zvyknutí. Občas naznačila, že by mohlo byť všetko ináč. Na naše potešenie si to rozmyslela. Akoby po všetkých peripetiách, ktoré knižnicu stíhali, mal nastať obrat.

Stavalo sa dennodenne. Rástli múry. Báli sme sa však každého nasledujúceho dňa. Prešiel december i január i ďalšie mesiace. V apríli vládol na stavbe najväčší ruch. Okrem pracovníkov firmy LEMONT

sa tu nast'ahovali zamestnanci iných dodávateľských firiem. 30. apríla boli práce ukončené.

Podobne ako pri iných stavbách, aj počas tejto sa ukázalo nemálo problémov, niektoré aj závažnejšie. Riešili sa na pravidelných kontrolných dňoch.

Po nevyhnutnej kolaudácii prišiel deň 30. jún. Za účasti župana Žilinského samosprávneho kraja Ing. Juraťa Blánára a ďalších významných hostí boli nové priestory knižnice slávnostne otvorené pre verejnosť.

Po dlhých tridsiatich rokoch sa podarilo naplniť myšlienku. Knižnica získala priestory a vybavenie, o akom sa ešte pred nedávnom mohlo len snívať.

Novopostavená budova má tri podlažia s výtahom a teda od vstupu je riešená bezbariérovou. Nové priestory

získalo regionálne oddelenie, náučné oddelenie, oddelenie beletrie, ale aj server. Tretie podlažie zaberá spoločenská miestnosť pre cca 100 osôb. Práve tento priestor pre organizovanie podujatí doteraz veľmi chýbal. Knižnica získala aj nové výpožičné pulty, knižné regály, stoličky, rôzne druhy panelov, ale aj počítačové zostavy. Príbuldol bibliobox.

Na fotografiách: spoločenská miestnosť, časť oddelenia beletrie a študovňa náučného oddelenia.

Zmeny nastali aj v pôvodnej budove. Oteplením získala novú fasádu. Najväčší priestor na jej prízemí bol upravený pre detské oddelenie, ktoré sa dovtedy nachádzalo na druhom poschodí.

Riešenie si vyžiadalo aj umiestnenie kancelárií. Z podkrovia boli presťahované do stavebne upravených priestorov po detskom oddelení. Podkrovie, veľmi náročné na spotrebu energií, bude využívané pre iné účely.

Časti detského oddelenia

V letných dňoch by mal byť pre čitateľov knižnice osviežením pobyt v letnej čítárni, v tieni obidvoch knižničných budov. K jej vybudovaniu sa prišlo v októbri 2014 na dvoch dovtedy nevyužívaných pozemkoch. Letnú čítareň tvorí terasa a upravené plochy v jej okolí. Používatelia knižnice budú do tohto priestoru vstupovať samostatným vchodom z oddelenia beletrie.

Od odovzdania nových priestorov do užívania prešiel krátky čas, no nám sa všetko zdá ako samozrejmosť. Rýchlo sme zabudli na prenášanie desiatok stoličiek z poschodia na poschodie, i na zatváranie toho-ktorého oddelenia pri organizovaní podujatí. Ani iné zložitosti, ktoré prinášali nevyhovujúce priestory, si už nevieme predstaviť. Na dobré sa skutočne rýchlo zvyká.

Peter Huba

Vybrali sme

Osobnosti Roky Činy

Ctiboh Zoch

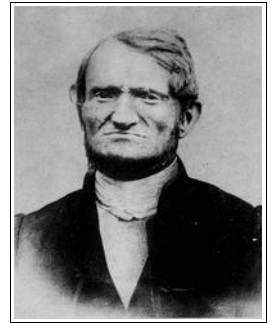
pôv. Timoteus Cochius

17. 3. 1815 Veličná – 15. 12. 1865 Jasenová
ev. farár, spisovateľ, jazykovedec

200 rokov od narodenia
150 rokov od úmrtia

Bohatý život Ctiboha Zocha článok uverejnený v Kultúrnom živote 23. 4. 1955, str. 11.

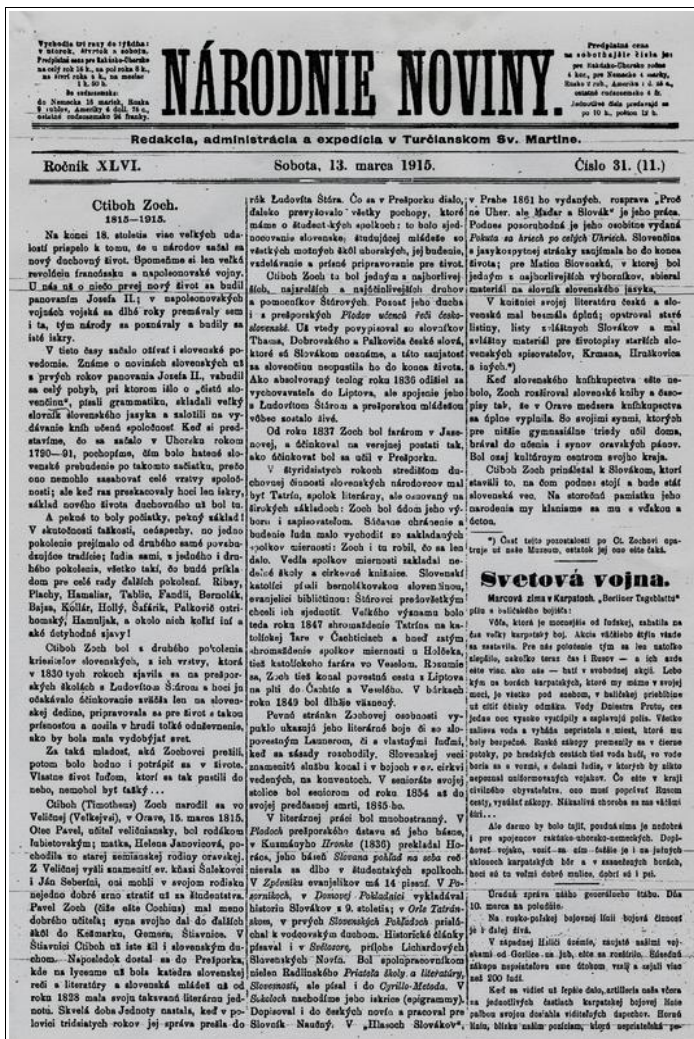
„Oravec Timotheus Cochius, rodák z Veličnej a neskoršie jasenovský kazateľ, bude mať tohto roku (1955 – pozn. P. H.) dvojaké jubileum. Ako o niečo starší vrstovník a intímny priateľ Ľudovíta Štúra narodil sa 15. marca 1815, hoci neprávne pramene udávajú i dátum 15. júna. Teraz v marci uplynulo 140 rokov od jeho narodenia a pretože sa dožil iba 50 a pol roka, pripomenenie si 15. decembra aj 90. výročie smrti tohto ľudomilného a pokrokového staršieho druhu a poradcu Štúra vo veciach jazykových.

Cochiusovi-Zochovi vďačíme nepriamo aj za Kukučina. Bol otcom štyroch literárne činných synov, revúckeho profesora, Dr. Ivana Branislava Zocha (1843-1921), ktorý učil Kukučina vo Veľkej Revúcej a staral sa o jeho materiálne zabezpečenie ako chudobného sedliackeho synka a suseda v Jasenovej. Druhým Ctibohovým synom bol Cyril (1845-1873), ktorý dal Mateja Juriša, ako jasenovského mendíka, krátko pred svojou smrťou do revúckych škôl. Jeho portrét je v Kukučinovej rozprávke Veľkou lyžicou. Po Cyrilovej smrti bol nástupcom otca Ctibora a brata Cyrila tretí syn Ctibohov Pavel (1850-1907), ktorý svojho o desať rokov mladšieho suseda Mateja Bencúra Juriša získal za jasenovského učiteľa na celých šesť rokov.

Aj najmladší, štvrtý syn Ctiboha Zocha, Stanislav (1852-1911), len o osem rokov mladší ako Kukučín, neskorší učiteľ na Cerove, známy Kukučínovi ako revúcky študent, udržoval s Matejom Bencúrom Jurišom priateľský a susedský pomer a Martin Kukučín urobil Ctiboha Zocha hrdinom svojho známeho románu Bohumil Valizlosť Zábora.

Ctiboh Zoch, ako veličniansky rodák, syn tamojšieho učiteľa, bol krajanom maliara Petra Bohúňa, syna kazateľa z Veličnej a obaja tvoria dva

obrovské typy, na ktorých ani slovenské štúrovské jazykové, literárne, osvetové a kultúrne i ľudomilné hnutie, ani slovenské výtvarné umenie nikdy nezabudne. Treba si uvedomiť, že Ctiboh Zoch, popri Jankovi Kalinčiakovi a Michalovi Miloslavovi Hodžovi, usiloval sa z prvých zostaviť slovenský slovník, ktorý sa ani dodnes po 120 rokoch neuskutočnil. Ctiboh študoval v Kežmarku, kde si osvojil nemčinu, na maďarčine bol v Šajovskom Gemeru a s nemčinou sa stretol i na ďalších latinských školách v Banskej Štiavnici a v „Bretislave nad Dunajom“. Keď mladý Ľudovít Štúr prišiel do Prešporoku, našiel tam najlepších predstaviteľov živého národného ducha vo svojom bratovi Karolovi, v junáckom básnikovi Samovi Chalupkovi a vo filozoficky i etymologicky podkutom Ctibohovi Zochovi. V rokoch 1835-1836 dal Zoch a pod jeho vedením Ľudovít Štúr pevné zákony študentskej spoločnosti bývalej Literárnej jednoty a vtedajšiemu Ústavu reči a literatúry československej, zanedbanému Palkovičovi, zákony, stanovy i prísny disciplinárny poriadok.

Zochovi biedne sociálne pomery nedovolili, aby si svoje filologické a filozofické vedecké záľuby doplnil odborným štúdiom na akadémiách nemeckých a musel odísť krátko potom, ako so Štúrom zostavil, skorigoval a vydal povestné prešporské plody sboru učencu... za pedagóga do Liptova k rodine Palugyai. Tu spoznal dokonale nielen svoju rodnú oravčinu ale i liptovčinu, v blízkosti rodiska Janka Kráľa.

Prvé literárne práce, okrem bohatých rukopisných záznamov ľudovej i umelej poézie slovenskej, českej, poľskej, chorvátskej i ukrajinskej, vyšli taktiež roku 1836, keď Hronka priniesla Cochiusov preklad Horáčovho veršovaného listu a o rok neskôr pražské Květy didaktické Moudré výpovědi. Najstaršie príspevky Zochove, uložené v Plodoch (1836), sú z bratislavských schôdzí, ako óda na jednotu československú, dátovaná 6. septembra 1835, príspevok o Tatranskej vile, o predošlosti a prítomnosti. Keď sa Zoch nemohol uchýliť po pedagógovi vo Zvolenskej stolici, prijal roku 1837 novú faru v Jasenovej pod Chočom, kde zotrval vyše štvrtstoročia, až do svojej smrti v polovici decembra 1865.

Jeho práce pre dobro a blahobyt zanedbaného ľudu, škôl, pri zakladaní protipálenčených a učiteľských spolkov je ako bohatý košatý strom. Neváhal písať pre Belopotockého kalendár Slovenský pozorník v rokoch 1842-1847, kde nachodíme jeho príspevky o pravom Slováckovi, o veľkom kniežati Svatoslavovi (podľa ruského historika Karamzina a nášho Šafárika), uverejňoval tu rozmanité hádky a piesne (Veselme sa Slováci, Zpěvná mladost, Smutek, Útěcha s milou, Slovák), celý cyklus pod názvom Květosbírka z krajín východních, druhý bohatý cyklus Nápisov, zrejme sa opierajúci o Kollára, a iné drobnejšie príspevky.

V Belopotockého Slovenskom pozorníku, práve tak ako v Palkovičovej-Štúrovej Tatanke (reč na spolku učiteľskom 16. marca 1842), alebo štrnásť piesní v novom Zpěvníku (1842), písal práve tak ako Kollár, Hodža a Kuzmány ešte bibličtinou. Príspevky v Štúrových Slovenských národných novinách, do ktorých horlivo z Oravy dopisoval, i v Orle Tatranskom sú už slovenské. Rozpísal sa o rozpredávaní kníh, o čaplovičovskej knižnici v Kubíne, recenzoval nové knihy pre ľud, ako bola Škultétyho Beda a rata, Plechova Zlatnica, Škultétyho a Čipkayho Zornička, prvý slovenský zábavník pre dietky, Hurbanových Slovenských pohľadov, dôkladná a ideovo veľmi závažná je kritika, na základe ktorej došlo i k diskusii o problémoch slovenskej filozofie. Polemizoval s Hostinským, uvažoval o Hurbanovej únii a nadovšetko napísal ešte pred revolúciou Príbehy z časov nebohého feudalizmu. Vyzdvihnúť treba tiež jeho rozsiahlejší spis Slovo za slovenčinu, ktorý napísal ako odpoveď na Hlasové o potrebe jednoty spisovného jazyka..., je to bystrá apológia štúrovčiny, ktorá však žiaľ ostala iba v rukopise, pretože cenzor z nej temer celú štvrtinu vyškrtal, takže torzo nebolo možné vydať (1845).

Už pred revolúciou zaoberal sa Zoch aj históriou a do Lichardovej Domovej pokladnice na rok 1848 napísal Obraz Slovenska v IX. storočí. Za revolúcie Zoch mnoho vytrpel a túto svoju kalváriu roku 1849 opísal vo svojom rukopisnom Pamätníku.

Po revolúcii začal písať do Lichardových Slovenských novín, kde ocenil v recenzii a čiastočne i odsúdil Hattalovu mluvnicu. Zaoberal sa etymológiou slov, najmä stoličných mien v Uhorsku, opísal Hornú Oravu a napísal podľa prameňov životopisy dvoch Jasenovcov, povestného historika za Márie Terézie a prešporského i kežmarského rektora Jána Bencúra z Jasenovej a biografiu druhého Jasenovca, horlivého zberateľa kníh Vavrinca Čaploviča. V krajanskej horlivosti oslávil aj Dr. Jána Seberiniho, rodáka z Veličnej, v Jubilárnom slávozpěve. Nešťácal ani kontakt s Čechmi, ktorých informoval o učiteľstve a školských knihách, plátenníctve a naukovej spoločnosti v Dolnom Kubíne. Ale jeho najobľúbenejším koníčkom bolo etymologizovanie a sklony zachraňovať staré dokumenty a rukopisy, zbierať staré knihy z ktorých mal prebohatú knižnicu, čiastočne zachovanú v rodine a čiastočne v Čaplovičiane. Zaoberal sa etymológiou, pôvodom mien Tatry, Karpaty,

Beskydy, Orava a neustále upozorňoval na starožitné pamiatky a písomníctvo na Orave.

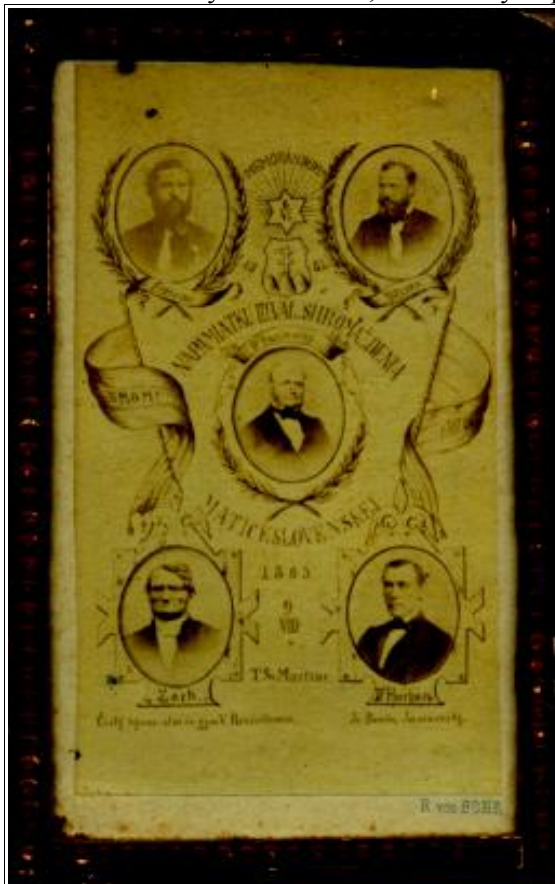
Uverejňoval najmä vo Svätozore listiny Medveckých a Smrečanských, s iných zemanov oravských od 16. storočia, listy palatína Juraja Turzu i jeho dcéry Anny Turzovej, chotárne listiny od Štefana Thökölyho, výsadné šoltýske listiny Alžbety Czoborovej a Imricha Turzu a iné listiny Gašpara Illésházyho, zväčša zo 17. storočia a z rodnej obce protokoly Veličnej, ktorá bývala župným sídlom, súdne protokoly bratov Bysterských, historický miestopis Oravy atď. Nezabúdaj ani na bibliotéku Čaplovičovskú a rozpisal sa o jej účastinároch. Dávno pred Sasinkom bol tvorcom slovenského diplomatára a dal základ matičnému Archívu listín...

Minulosť Oravy, Slovenska a Uhorska tak zaujala Ctiboha Zocha, že okrem článkov o starožitnostiach slovanských, o pohanských Slovanoch a filozofickej úvahy o pohľade Slovena na seba, rozpisal sa o dejinách protestantizmu začiatkom 18. stor. a napísal aj celý rad životopisov, napr. Hodžu, Jozefa Bencúra, Petra Bohúňa, Jána Drahotína Makovického i Jána Plecha, najmä ako prispievateľ Riegrovho Slovníka náučného, keď mu pri hesle Orava a Oravská stolica vyrazila smrť pero z ruky.

No Ctiboh Zoch nebol len zahľadený do minulosti, mnoho písal o aktuálnych otázkach, napr. recenzie o Hodžovej čítanke, o Orave, o národnom slovenskom zhromaždení v Martine 6. a 7. júna 1861, sledoval a osobne so synmi navštevoval martinské matičné slávnosti, rozpisal sa o školách i o ceste so študentmi z Oravy do Veľkej Revúcej.

Mnoho písal i o vlastnostiach a zvláštnostiach slovenskej reči v Orave, o potrebe slovenského slovníka, o skloňovaní rodových mien, o rozdiel medzi menami vlastníckymi, privlastňovacími a vlastnými a i o menách slovenských syrov a pod. Zbieral jazykový materiál. Ľudovú tradíciu, z ktorej uverejnil Zbierku slovenských porekadiel, zapisoval i prstonárodné povesti a rozprávky, zanechal obsiahly rukopis etymologických zápisov a zamýšľal sa nad vzájomným pravopisom slavianskym.

Prekladal poľských básnikov (Krasický, Sarbiewski) a písal i vlastné verše, najmä didaktické bájky, epigramatické nápisy a celý cyklus národných i sociálnych satír a gnóm pod názvom Iskrice, ktoré vyšli v Dobšinského a Paulínyho Sokoloch, ako triezvy doplnok k mesianistickým básňam Hroboňovým a Hodžovým.

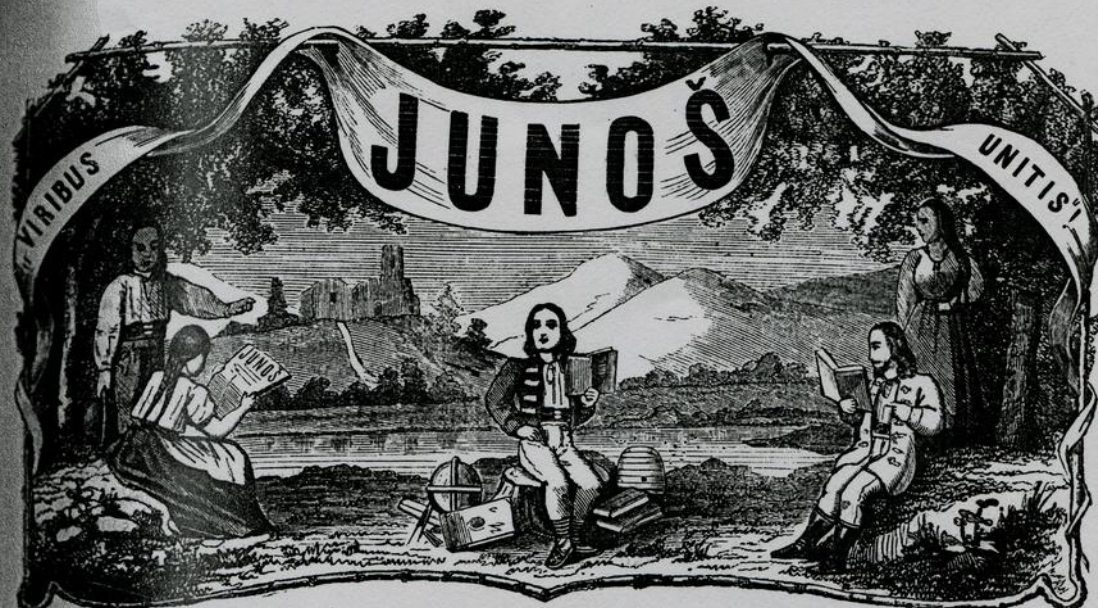

Ctiboh Zoch, veľký štúrovec a medzi chudobným oravským ľudom žijúci národovec, ktorý ešte za čias feudalizmu obraňoval svoj ľud a ukazoval mu cesty lepšieho obrábania pôdy i krajšieho života, pracoval skromne a neúnavne. Zbieral rečový poklad od slov, zvrátov a porekadiel, cez piesne a rozprávky, vyhrabával od najstarších čias oravské starožitnosti archeologické i staré listiny a dokumenty k histórii Oravy a Slovenska. Zakladal knižnice a archívy, zaslúžil sa o zachovanie a zriadenie Čaplovičiany, sám mal bohatú bibliotéku, rozpožičiaval knihy, noviny a časopisy medzi ľud, darúval a odmeňoval žiakov knihami, posielal nadaných sedliackych synkov oravských do slovenských škôl, sledoval literárny, kultúrny i politický život národný, bol členom jazykového výboru Tatrína, kde sa zaslúžil o to, aby dostal Peter Bohúň a Jozef Božetech Klemens so Samkom Belánim štipendium na rozvítie maliarskeho talentu, bol prívržencom novej strednej slovenčiny, účastníkom memorandového zhromaždenia, i zakladateľom Matice slovenskej, dal podnet na slovenský etymologický slovník, slovenský diplomatár i na bibliografické spracovanie starých slovenských kníh. Písal články i básne, zväčša poučné a pedagogické, podporoval mikulášske divadlo, bojoval za oslobodenie ľudu z poddanstva a vymanenie jeho z područia zemianstva. Sľubnými boli jeho práce životopisné, literárno-historické a historické. No predčasná smrť prekazila mu rozvíť sa naplno.“

RUDO BRŤÁN

ČÍSLO 4.

ROČNÍK I.

MRAVŇOZÁBAVNÝ MLÁDEŽI VENOVANÝ ČASOPIS.

VO ŠTVRTOK DŇA 25. JANUÁRA 1866.

Vychádza každý 4—5. týdeň, najmieň na 1½ hárku. — Celoročná predplatná cena je 2 zl. r. č. — Všetky dopisy a peňažité zásielky prijíma vydavateľ v Pešti (veľkoplnia ulica č. 30.)

Z A Z O C H O M

† 15. decembra 1865.

Vyrvaj mi city svet! vyrvaj srdce moje!
Zkruš bytnosť moju, zkruš k zemi spráchnej!
A potom už metať vtípvov svojich stroje! —
Ale pozor! pozor! s ústípkami drelej! —
Vyrvaj mi city a zkruš bytnosť moju! —
Budeme bez srdca jedného dústoju;
Ale kým cit srdcom mojím hýbať bude —
Budem znať i trpieť i vzdorovať hrude. —

Cítim. — Srdce mi žiaľ v úzkostlivosť jítma,
Lkám boľno, v boľach lkám zas nad roda
ztratom:

ZOCH, viestník náš slávy dej viac neodklína,
ZOCH viac rad nezdobí — rad bojovných
bratov —

Smrť hrozná zkrušila stánok ducha jeho:

V tmavý hrob zksesol stán delníka rodnieho.
Lká Oravienka, lká slovenská rodina:
Oplakáva svojho velumného syna.

Rana y ranu padá, bôl na bôl sa ženie —
Znikad už potecha — znikad spomoženie! ?
Nie! — Bôle cit srdca k nečinu nezronia:
Vrie v dolách Považia i v horách Pohronia:
V boľach zúfanlive rameno sa pruží,
Ramenom k ramenu hľa! Slovák sa druží.
Krčovito ruka siahne v ruku brati,
Oj svete! ten sväzok — oj ten nik nezvráti:
Čo vrie — sa rozprúzi údmi hýbať ludu
A tá brat slovenská zničí raz z blud
z bludu.

S. M.

CTIBOH ZOCH JE AUTOROM ROZSIAHLEHO SPISU SLOVO ZA SLOVENČINU, KTORÝ NAPÍŠAL AKO ODPOVEĎ NA HLASOVÉ O POTREBE JEDNOTY SPISOVNÉHO JAZYKA... ZOCHOV SPIS ZOSTAL V RUKOPISE, LEBO CENZOR VYŠKRTAL PODSTATNÚ ČASŤ TEXTOV. V ROKU 1958 SPIS VYDALO SLOVENSKÉ VYDAVATELSTVO KRÁSNEJ LITERATÚRY. DIGITALIZOVANÉ DIELO JE DOSTUPNÉ AJ NA WEBOVEJ STRÁNKE: ZLATÝ FOND DENNÍKA SME 2010. UVÁDZAME KRÁTKU UKÁŽKU.

Ledvaže prestali tie národné búrky a hrmavice - na ktoré sme ale my tatranskí Slováci privyknutí¹ - do nás ohnivé strely svoje metať, ledvaže v čerstvejšom po hrmavici povetrí začali sme trochu voľnejšie dýchať a na omladnutom poli národnosti do práce sa púšťať,² už zasa zo všetkých strán sa chmáry počali zbierať a vtom nad našimi hlavami hen od vežatej Prahy triatridsať ráz zahrmelo, zahrmelo na nás a proti nám, aby sme vraj pokoj dali tej práci, ktorú pred seba berieme, pokoj našej slovenčine a národnosti!³ Keď bolo ticho, mŕtvo a pusto medzi nami, to bolo zle a naozaj zle, teraz, keď sa začalo dačo hýbať a kývať, už sa kričí, že je i to zle. Ale my vieme a veríme, že je to nič nie zle, že z toho, čo daktorí ako zlé potvárajú, mnoho dobrého vykvitne. To budúcnosť ukáže. Že tie búrky ako spoločnice horúceho leta a horúcej práce predvidené boli, tým menej nám poškodiť môžu, ale skôr len k cieľu poslúžia, lebo sa napospol hovorí, že je to úrodný rok, keď mnoho hrmí. No nechže len hrmí na tú našu milú slovenčinu, nechže len blýska a perie parom do tých našich stovekých Tatier; my z toho všetkého krásnu budúcnosť sľubujeme nášmu kmeňu, lebo tisícveká epocha mu nastáva. Hoj, tu sa musia Tatry v základoch svojich striasť a zakolembať, tu sa musia hroby mŕtvych otvárať pri zmŕtvychvstaní Slovákov po tisícich rokoch! Hýbajte sa, Tatry, v základoch svojich a hlásajte svetu, že Slovák z mŕtvych vstáva, hlásajte to, vy veční duchovia, zvlášte tým našim neveriacim bratom a otcom, ktorí už boli zúfali nad životom našim, hlásajte im, aby verili a nepochybovali viac o tom, že Slovák žije, že chce žiť, že chce mať budúcnosť! Ukážte sa, vy veční duchovia predkov našich, tým pochybujúcim a hádam: „parturiunt montes, nascetur ridiculus mus“,⁴ s posmeškom škanďujúcim apoštolom i Petrovi i Jánovi i Jonášovi, i druhým, ktorí nechcú veriť, že by Slovák mohol žiť a mať život sám v sebe. Nebojte sa, vy len kážte vieru v život náš slovenský, nech neveriaci a pochybujúci hlásajú neveru, nech rozširujú márnny strach, tí, ktorí z mŕtvych vstávajú, neboja sa strachu toho, tí nemôžu pochybovať, nemôžu zúfať nad sebou a životom kmeňa svojho.

Plné strachu a pochybností, plné hnevu a zúfalosti ozvali sa tie daktoré hlasy proti tebe, ty roztomilá naša slovenčina, a chceli by ťa ako dáku otrokyňu zavrieť do pút a žalárov, chceli by ti odobrať tvoju tisícvekú starožitnú vážnosť, chceli by ti pošpintať tvoju panenskú čistotu, úprimnosť a veselosť, chceli by ťa bezbožne pozbaviť tvojho samostatného života, a abys' i naďalej tak, ako posial', mizerne živorila a bedárila, ťa odsúdili na večnú službu. A kto? Tí, ktorí v tebe nežili, ač z teba život majú.

Čo by si cudzinci za hriech boli pokladali na náš národ šprihať, ba čo cudzinci s veľkou uznaľosťou pri našom kmeni chválili a chvália (Sartori,⁵ Rohrer⁶ a iní), to naši vlastní znevažujú, špintajú, na to svoju žľč v rozsrdenej horkosti vylievajú! Nedá sa to vyhovoriť tým, že naši nám chceli a mohli dať dobrú poradu, že nás chceli od zlého odvieť, že museli otvorene a dôrazne k nám hovoriť pravdu bez okolkov. Ale akáže to pravda, ktorá neberie do povahy samu vec, o ktorú ide, ale osoby, a tieto znevažuje, očerňuje, do podozrenia uvádza? Akáže to láska, ktorá nás učí našu otcovskú reč až do zhnusenja potupovať, prezývať tými najpodlejšími menami⁷ Akáže to viera, ktorá nad životom nášho kmeňa biedne zúfa, aspoň nič dobrého a vznešeného o ňom neverí? Kto sám seba znevažuje, nie je vážnosti hoden, a kto seba, svoj kmeň a jeho reč práve znevažovať učí, je prinajmenej falošný prorok, ktorému ale na šťastie nik nebude veriť, lebo kto sám neverí, ktože tomu veriť bude?

Pravda síce, že toto o všetkých tých hlasoch neplatí a vyznať musíme, že hoc temer všetky v akomsi neveriacom a pochybujúcom duchu o slovenčine boli písané, predsa len daktoré z nich písané boli v duchu nepriateľskom, plnom žľče a jedu nákazlivého, plnom kypiaceho hnevu z pobúrených náruživostí; a ved' keby boli všetky v takom duchu, ako Kollárove⁸ zložené, nezaslúžil by celý ten spis iba alebo najtrpkějšíeho poľutovania nad toľkou slabosťou ľudskou, alebo najsvätejšieho hnevu a opovrzenia. Medzitým ale uspokojí sa

ranené srdce Slováka inými, spravodlivejšie hlasujúcimi hlasmi, menovite nášho striezlivého a súdneho mudrca Šafárika,⁹ dôstojného arcipastiera Pavla Jozeffyho¹⁰ a iných, ktorí stoja na čele mierne zmýšľajúcich Slovanov, ako Kollár na čele fanaticko-českých ultristov.¹¹ Doktoré druhé hlasy sú len echo jednej alebo druhej strane sa ozývajúce a preto zbytočné bolo ich úzkostlivo zhl'adúvať, lebo keby sme za slovenčinu chceli hlasy zbierať, to by sme ich nie 33, ale 3333 našli, a to veľmi ľahko, lebo čo je prirodzené, to samo od seba ľahko ide, ačkoľvek my nie sme tak prepíati, že by sme hneď preto dačo za pravdu uznali, kde sa väčší počet hlasov nachodí, bo vieme, že to nie vždycky obstoí, inými dôvodmi nám treba¹² dokázať pravdivosť a nutnosť nášho počínania, nie samými exemplami, nie frázikami, nie prezývkami, ani dáky m hrdó znevažujúcim a imponujúcim tónom; nám imponuje len pravda a viera, a to vtelená, láska a život, a to skutočný, nádeja budúcnosti, a to nie márna dáka a šialená, ale v podstate ducha božieho a génia nášho národa založená. Nielen zbytočné, ale mrzké a neslušné bolo to najmä od Kollára, ktorý v tak dobrom a veľikom mene stál u Slovákov, všakových naháňáčov a zvolávačov do svojho ovčínca na všetky strany vyprávať, od slovenčiny a Novín slovenských (na čo, ak treba, hotových svedkov máme) odrádzať a odhovárať a na svoju stránku nahovárať atď. atď.¹³ - Kde nevidíme viery a lásky k životu, o tom všetkom nie bez príčiny pochybujeme, ale nezúfame. Z tejto príčiny prosím všetkých bratov Slovákov, ktorí v tejto dôležitosti¹⁴ budú, viem, písať a slovenčinu i seba brániť, aby najprv zabudli na všetky tie urážky a prezývky, ktoré v rečenom spise „Hlasové“ i proti reči našej i proti dajedným vrúcne milovaným osobám naváľané sa nachodia, aby i oni neupadli do takého pokúšania a rovnými mrzkými náruživosťami zachvátení súc, vetu za vetu neodplacovali, lebo nehodno je spravodlivú vec brániť spôsobom mrzkým, skrivodlivým, aby potom i sama pravda do podozrenia neprišla; už naše porekadlo hovorí, že kto rozumom nestačí, ten kolenom dotlačí. My nie tak.¹⁵

POZNÁMKY K TEXTU „SLOVO ZA SLOVENČINU“

1. Zoch tu naráža na boje, ktoré zvädzali štúrovci v štyridsiatych rokoch v súvislosti so stupňovaným tlakom maďarizácie a na prenasledovania s tým spojené. Išlo najmä o obranu proti maďarizačným úsiliam v ev. cirkvi, ktoré viedol gróf Karol Zay pod pláštikom tzv. únie, t. j. spojenia maďarských kalvínov s prevažne slovenskými luteránmi, o prenasledovanie v súvislosti so slovenským rekurzom (slovenským prestolným prosbopisom) z roku 1842, obsahujúcim ponosy na násilnú maďarizáciu, a ďalej o zrušenie Štúrovho námestníctva profesorátu reči a literatúry československej na lýceu v Bratislave.
2. Po uvedení slovenčiny ako spisovného jazyka do života rozprúdila sa na Slovensku zvýšená aktivita politická i literárna. Štúr konečne dostal povolenie na vydávanie Slovenských národných novín (v máji 1845), založil sa literárny a osvetový spolok Tatrín (1844), začali sa hojnejšie vydávať slovenské knihy, Hurbanova Nitra vyšla v druhom ročníku po slovensky (1844), Hurban začal vydávať Slovenské pohľady (1846), zakladali sa Spolky miernosti atď.
3. V máji roku 1846 vyšiel Kollárom inšpirovaný a redigovaný spis „Hlasové o potrebe jednoty spisovného jazyka pro Čechy, Moravany a Slováky“ (v ďalších poznámkach len „Hlasové“), ostro polemicky namierený proti slovenčine ako spisovnému jazyku. Kniha obsahovala 33 príspevkov starších i súčasných českých i slovenských autorov, dotýkajúcich sa v rozličnej miere a rozličným spôsobom otázky spoločného spisovného jazyka Čechov a Slovákov a namierených proti zavádzaniu slovenčiny do literatúry. Kollár má v ňom najostrejšie príspevky s mnohými prezývkami a nadávkami na slovenčinu i osobnými invektívami. Spôsob, ktorým Kollár získaval príspevky a prispôboval ich svojmu zámeru, nebol vždy celkom seriózný.
4. „Parturiunt montes, nascetur ridiculus mus.“ Preklad: „Vajatajú hory a uliahne sa smiešna myš.“ Latinské príslovie, ktoré znamená asi toľko ako „veľa kriku pre nič“.
5. Georg Sartorius von Waltershausen (1765 - 1828) - nemecký dejepisec, profesor filozofie a neskôr i politiky na univerzite v Göttingen.
6. Joseph Rohrer (1769 - 1828) - profesor na univerzite vo Lvove, zaoberal sa najmä štatistickými prácami a zemepisom Haliče, pričom si všimol života a zvykov slovanského obyvateľstva. Cituje ho aj Kollár vo Výklade k Slávy dcére. So spismi oboch spomínaných autorov sa Zoch stretol asi v Čaplovičovskej knižnici v D. Kubíne.
7. Na ukážku a dosvedčenie nech stoja tu vyňaté aspoň doktoré tie prezývky, ktorými tie slávne Hlasy našu slovenčinu zabrzýgali. Podľa nich je slovenská reč - bačovčina, smetiština, liptovčina, krivánčina, sprostáčina, ovčiarčina, trpáčina, krekáčina, sotačina, drotárčina, pálenkárské nářečí, trpácka a glupácka reč, bravčiarčina, hrončina, hokyně (fuj!), štúrovčina, hrubá, nevzdelaná slovenčina, reč krčiem a maštál, kočišina, valašina, nejobecnější kočišu bernolačina, kuchynská reč, ošklivá, neškolní, necírkevní řeč, nečisté, pokoutní, nejpodlejší nářečí (fuj!!); Štúr - trpák plenavého jazyka bukovú hrubost kydal; Noviny v surovici a houni oblečené, ohavná trpačina, Štúr nech si noviny sám hauká, ouká, a uuká, boboká a dadaká (fuj!!!), hornácka, pltnická a čipkárska reč, stohlavá, stojazyková slovenčina, oravský ovsenák, liptovská

švábka, zvolenská kaša, turčanská repka. (No, a či ste vy páni nie dajedi repkári, ovsenkári, švábkar, kašiar? - fuj!!!); bedárčina či betárčina, cigánčina, Novoslováčkové, pluhavá reč, opilá furmančina, Katruša z Môt'ovej, Barbora z Chrochoti, slávik z Brdárky; dýmem, sazemi a uhlím zafúlená jako hiejar a šubrdcari, plebejčina, fantastičina, kopaničárčina, miškárčina, neumytá, neučesaná, opáperená a zašpinená, neokručaná, luzovina, černilid!!! — ledačina, taračka, habarka atd'. (fuj, a ešte raz fuj, hanba a posmech takej múdrosti!!!)

Citované výrazy povyberal Zoch najmä z Kollárových príspevkov v Hlasoch, predovšetkým z Kollárovej obširnej, veľmi ostro a rozčúlene písanej odpovedi na Štúrov list zo 7. 2. 1846 (Listy L. Štúra II, str. 112), ako aj z fingovaného rozhovoru, ktorý Kollár údajne mal s rozličnými Slovákm, zhromaždenými u neho z príležitosti peštianskeho jarmoku (Hlasové, str. 127 a 158). Viaceré z týchto prezývok pochádzajú i z listu Jána Stehlu Kollárovi (Hlasové, str. 189), z listu dolnozemskej Slovákov, podpísaného D. Brozmanom (Hlasové, str. 187) a konečne aj z listu J. Seberínho (Hlasové, str. 234).

8. Kollár má pod svojím menom v Hlasoch uverejnené tieto príspevky: „O československé jednotě v řeči a literatuře“ (Hlasové, str. 101 - 126), obsahujúci výňatky z Kollárových Kázni, „Odpověď Jana Kollára na psaní Ludvíta Štúra ode dne 7. února 1846“ (Hlasové, str. 127 - 157) a konečne „Odpověď Jana Kollára na domluvy a dopisy jiných, zvláště mladších Slováků“ (Hlasové, str. 168 - 182).

9. Pavol Jozef Šafárik napísal do Hlasov obširnejší článok (Hlasové, str. 65 - 88), v ktorom vecným a pokojným spôsobom vyložil svoj - ako zdôrazňuje - osobný názor na potrebu zachovať jednotu spisovnej reči. Medziiným navrhuje tu akýsi kompromis, aby totiž slovenskí spisovatelia písali síce po česky a českým pravopisom, ale v populárnych spisoch určených pre ľud aby používali miesto českých slov Slovákom neznámych alebo neobvyklých domáce slovenské výrazy. Uznáva, že „čtení novějších knih českých, zvláště z oboru vyšších nauk a umění, nebylo za našich dnův Slovákům již tak lehké, snadné a přístupné, jako za dnův našich otcův a praotcův“. Za príčinu toho pokladá jednak nedostatok strediska národného života na Slovensku, ďalej fakt, že Česi v poslednom čase, v snahe držať krok s rýchlym vývojom národného života, vedy a umenia, natvorili mnoho nových slov, Slovákom nezrozumiteľných, takže bibličina už nevyhovuje praktickým potrebám, a konečne nedostatok národných škôl na Slovensku. Predsa však nemôže uznať „v uherském Slovensku vzešlou, v Novinách, a Orlu na odív vystavenou novotu“, najmä preto, že v tom vidí odtrhnutie Slovenska od jeho kultúrnej minulosti a obáva sa, že „o vzájemnosti v literatuře, jakáž posud byla, bez jednoty spisovného jazyka, napotom ani řeč býti nemůže.“ Nesúhlasí tiež so Štúrovým „abstraktným“ pravopisom, nerešpektujúcim etymologický podklad. Šafárik nerozoznal podmienky a súvislosti, za akých štúrovci podnikli svoj rozhodný krok a zdá sa mu, že ich počínanie „nevyplýva z nynějšího stavu rozumové osvěty a duševné vzdělanosti Slovákův co pouhé pokračování, co nový, vyšší stupeň její, nýbrž pochází pouze z theoretických, spekulativních zásad,... nespolehá na pozitivním, historickém základu,... nevíže budoucnost s minulostí, nýbrž je naprosto přetřhuje, nevede zvolným, mírným, povážným krokem dále a napřed, nýbrž velí se vraceti - k samému prvopočátku - od Iliady k abecedě“.

10. Pavol Jozeffy bol Štúrovi a jeho osvetovej práci priateľsky naklonený; jeho príspevok (Hlasové, str. 225 - 229) je vlastne súkromným listom písaným Kollárovi (z 20. 5. 1845) a je veľmi zmierlivý. Nesúhlasí síce so zavedením spisovnej slovenčiny, ale berie do úvahy argumenty štúrovcov, najmä dôvod, že sa nová čeština odchýlením od staršieho spôsobu písania stala Slovákom nezrozumiteľnejšou a dodáva: „A toto jest důvod ne chatrný, ba všeho povážení hodný.“ Ďalej sa prihovára za kompromisné riešenie: na cirkevnom poli je za zachovanie bibličiny, zato však spisy hospodárske, všeužitočné, poučné a beletria (rozprávky a povesti) „to by se snad mohlo psáti v nářečí obecném, pospolitému lidu nejsrozumitelnějším“. Uznáva, že štúrovci majú pravdu, keď chcú národ zjednotiť spoločným jazykom. Nakoniec Jozeffy veľmi priaznivo hodnotí osobné vlastnosti a činnosť Ludovíta Štúra a narádza k znášanlivosti.

Za menom Jozeffyho mal Zoch v rukopise napísané pôvodne aj meno Pavla Tomášika a profesora na levočskom gymnáziu; jeho meno však sám prečiarkol. Kollár uverejnil v Hlasoch (str. 197 - 199) Tomáškov list zo dňa 21. 2. 1846, v ktorom je pisateľ síce za bibličtinu, ale má zmierlivý tón a je toho náhl'adu, že až budúcnosť ukáže, ktorá strana má pravdu. Asi preto ho Zoch pôvodne chcel uviesť popri Šafárikovi a Jozeffym.

11. *Ultrista* - prepiaty človek.

12. Na tomto mieste je v rukopise „*dlužno*“; toto slovo nahrádzame výrazom „*treba*“.

13. Štúr bol oboznámený a informoval aj svojich priateľov o tom, že Kollár sa pokúšal zakročovať proti slovenčine a Slovenským národným novinám už pred vyjdením Hlasov a že organizovane zbieral pre tento spis príspevky. (Pozri Listy L. Štúra II, str. 403, pozn. 15.)

14. V rukopise má Zoch „*duoložitosti*“ vo význame „*záležitosti*“.

15. Polemické repliky štúrovcov proti Hlasom — ako o tom konečne svedčí aj Zochov rukopis - skutočne neboli písané rozčúleným a podráždeným tónom Kollárových príspevkov v Hlasoch. Štúr sám pobádal svojich prívržencov, aby vystupovali seriózne a vecne v tomto spore, ako o tom svedčí napr. i jeho list Sládkovičovi z 19. 6. 1846 (Listy L. Štúra II, str. 132), kde dáva rady, ako takéto odpovede písať a osobitne zdôrazňuje: „Píšteže vážne, ale prisne, pište řečou porážajúcou.“

Spracoval: Peter Huba

Babička rozprávaj...

Noc na uchovanie spomienok

Podľa pranostík je september považovaný za pekný mesiac. Ušlo sa mu aj milé prirovnanie: *september je máj jesene*, už nie je leto a niektoré stromy sa už začínajú chystať na zimný spánok. Máj jesene priniesol medzi malých dolnokubínskych čitateľov veľké prekvapenie. Od prvých septembrových dní ich cestu za knihou nesprevádza dupkanie po mnohých schodoch ale rovná cesta skoro priam z ulice. Plné regály kníh, poličky, kúzelná skriňa na tiché čítanie, truhlica starej matere, túli vaky, marionety a maňušky prežili tichú radosť - našli už nastálo svoje nové bydlisko, na prízemí knižnice, ktoré sa zaodelo do nových zeleno-žlto-marhuľových farieb.

V predposledný septembrový týždeň potichučky vcupitalo na novoty zvedavých dvadsaťtri malých nocľazníkov na spoločné podujatie pod názvom Noc literatúry. Nezvyčajnú, na zážitky bohatú aktivitu podporil projekt MK SR Ne(obyčajné) stretnutia s literatúrou.

Tradičiou sú spoločné akcie malých čitateľov a babičiek z Klubu ručných prác pri Oravskom osvetovom stredisku a tety Otky.

Septembrové nocovanie detí putovalo celou budovou knižnice – deti spoznali atmosféru bývalého detského oddelenia. Do prázdnych brušiek k nim doputovala pizza od uja Klimeka, sem-tam ich zobudil zabudnutý duch z ich obľúbenej knihy a spokojný spánok na chvíľu prerušil hlas zvona z kostolnej veže.

Z truhlice starej mamy sa vysypalo množstvo pradávnych príbehov o časoch minulých. Teta Otky s babičkami spomínali na veselé i smutno-veselé príbehy z detstva, ba porozprávali o svojich obľúbených knihách.

Malí nocľazníci si na pódiu v novom oddelení v *kresle pre hosta* predstavili svoje najobľúbenejšie knihy. *Novinky novinkovate* potrápili v súťažnom doplňovacom kvíze ich vedomosti z prečítaných nových kníh v knižnici. Počas *Hry na anjelov* utužovali svoje nové priateľstvá, vzájomne si robili dobré skutky, pomáhali si počas večera.

Nová spoločenská miestnosť poskytla nocľazníkom veľa priestoru na mnohé aktivity: na *hodine tvorivého písania* sa skamarátili s detektívom Očkom pri tvorení nedokončeného príbehu do podoby komiksu. Oravu – krásny región, jeho významnú osobnosť – Antona Habovštiaka spoznali cez pásmo hovorenej bibliografie *Poklad nad všetky poklady*. Vo výtvarnej dielni sa nocujúce deti zamerali na zoznámenie sa s novými výtvarnými technikami – maľbou na plátno akrylovými farbami. Nosnou

témou aktivity bolo ilustrovanie prečítanej povesti Antona Habovštiaka. Počas tvorivých dielní zameraných na prácu s prírodnými materiálmi (listy stromov) a papierom, vzájomne s babičkami precvičili svoju zručnosť pri skladaní originálnych papierových kvetov a listových kyticiek. Svojimi výtvormi potešili mamičky, tety knihovníčky. Čas spoločného nocovania ubehol ako voda... a to, že na svätého Cypriána chladno často býva zrána, spoznali rodičia na ceste za svojimi ratolesťami práve v toto sobotňajšie ráno.

Alena Javorková – koordinátor podujatia Noc literatúry

O obyčajno – neobyčajnom putovaní veľkej dolnokubínskej Osmijankovej rodinky

V školskom roku 2013/2014 sa dolnokubínske deti s knihuľkou Alou Javorkovou z Oravskej knižnice Antona Habovštiaka s veľkou chuťou vydali na dobrodružnú výpravu svetom ôsmich literárnych otázok slovenskej a svetovej literatúry, ktoré sa zameriavajú na hravú formu práce s

literárnym textom a zároveň poskytujú deťom priestor na vlastnú tvorivosť a prehlbovanie čitateľských návykov. Desiaty ročník celoslovenskej čitateľskej súťaže Čítame s Osmijankom - Pridaj sa aj ty! priniesol nielen radosť, smiech, ponaučenie, zábavu a veľa čitateľských zážitkov, ale aj veľa mravenčej práce tristojedástim prvákom, druhákom, tretiakom, štvrtákom a piatakom v štrnástich triednych kolektívoch ZŠ Martina Kukučina, Petra Škrabáka a Janka Matúšku, ale aj ich pedagógom, rodičom a starým rodičom.

S tetou Alou sa odvážne vydali na štvormesačné putovanie s knihami J. C. Hronského, Márie

Ďuríčkovej, Ludmily Podjavorinskej, Daniela Heviera, Jozefa Mokoša, Kristy Bendovej, Alexandry Salmely, Gabriely Futovej.

V čítaní dobrodružných príbehov Smelého zajka prekonávali svoj strach, naberali odvahu a pátrali po svojich obľúbených hrdinoch aj z iných kníh. O tom, ako sme si všetci navzájom pomáhali a po

troške sa rozdávali s Gul'kom Bombul'kom, Osmijanko spozná v príbehoch detí a ich rodín. O najdôležitejších hodnotách v našom živote – o láske, priateľstve, zdraví, rodine sa malí osmijankovia vyrozprávali počas mnohých čitateľských dielní. K Osmidunčovi sa dokotúľalo množstvo červených klbôčok. Pri čítaní veršovanej rozprávky o životnej príučke veľkému nedbalcovi - vrabcovi Čimovi, sa triedami ozývali salvy hurónskeho smiechu. Cupotavá Celestínka ich sprevádzala tajomnou atmosférou cirkusu Cinkelesa a cirkusu Sveta. Vo Vkladnej knižke rozprávok a básničiek hľadali inšpiráciu na vytvorenie najpestrejšieho a najfarebnejšieho námetu na plagát - pozvánku pre budúcich návštevníkov cirkusu. Knihy Daniela Heviera zažili veľký boom, len tak sa za nimi zaprášilo v regáloch triedy ožili malými slávnostnými okamihmi – minisúťažou v recitovaní jeho básničiek.

Kráľ naháňal králika, chlapci hrali Futbal s papučou, dievčence mali Fúzy od čokolády, Hovorníček rozviazal jazyky aj tým menej naučeným, a všetci nakoniec skončili v Krajine Zázračno.

Nerozlučných troch bratov Jožka, Ferka a Samka, ich super kamarátikov z opičej plyšovej rodinky Fricka a Jupka spoznali vo veselej knižke Opice z našej police.

Fantazijnou krajinou, kde sa bežne stáva, že sa zo dňa na deň môžu premeniť z veselých, hravých osôbok na príšerku, ich previedla kniha fantazijných príbehov Žirafia mama a iné príšery. Osmijanko spozná cez vlastnoručne vyrobený čitateľský preukaz osmijankového stopovania dve tváre každého svojho malého čitateľa – s usmiateou tváričkou, ale aj s takou, na ktorú sa premenili, keď sa im nedarilo alebo nemali dobrý deň a teta Ala im neurobila po vôli 🐼. A čo by sa mohlo diať medzi čítajúcimi deťmi, Keby som bola bosorkou..., aj ja, teta knihulka, deti objavili v rovnomennej knihe. Nejedno dievčatko sa našlo v strige Gige alebo v postave krásnej Barbiny, nejednen chlapec gánil nad konaním Mimky a knihulka Ala nejednen raz túžila po čarovnom bosoráckom nápoji proti únave. Do sveta sa

rozleteli ich túžby a prania o splnených aj nesplnených snoch, o tom, akú knihu alebo koho majú najradšej. Na celé pátranie v literárnych hádankách im po celý čas svietilo najstaršie Slniečko na svete..., šikovné rúčky hravo navrhovali nový návrh na obálku najčítanejšieho časopisu, logo a sem-tam sa im podaril aj zaujímavý slogan.

V záujme svojho najväčšieho cieľa – získanie odmeny v súťaži, oprašovali aj spojenectvo s nejedným ujom školníkom. Pod drobnohľadom malých osmijankov boli aj sklady a zákutia ich škôl, pozornému oku a tvorivým rúčkam neunikli staré potrhané mapy, kalendáre, podstavce na pomôcky. Jednoducho všetko, čo sa dalo použiť na ich originálne výtvary opičiek, bosoriek, zajkov.

Malí dolnokubínski čitatelia úderom posledného aprílového týždňa v rámci veľkého šetrenia poštovného, papiera a nôh poštových doručovateľov spakovali do obrovitánskej škatule všetko, čo nezabudli doma a čo im neutieklo a tete Biznárovej na Hruškovej 25 a kuriérovi tým spôsobili mierny šok jej veľkosťou.

Osmijanko, malí veľkí čitatelia z Dolného Kubína ti ďakujú za všetko krásne, poučné v tomto ročníku súťaže a už sa tešia na ďalšie literárne stopovanie.

Osmijanko, prepáč, už sa polepšíme a budeme posielat' viacej malinkatých balíkov.

Spracovala Alena Javorková - oddelenie pre deti a mládež Oravskej knižnice

(Ne)obyčajné stretnutia s literatúrou

S FINANČNOU PODPOROU MINISTERSTVA KULTÚRY SLOVENSKEJ REPUBLIKY

V roku 2014 Oravská knižnica Antona Habovštiaka v Dolnom Kubíne pripravila pre svojich čitateľov sériu podujatí v rámci projektu *(Ne)obyčajné stretnutia s literatúrou*, ktorým nadviazala na úspešný formát z predchádzajúcich rokov. Pre účastníkov boli pripravené tematicky rôznorodé aktivity, na ktorých participovali žiaci a študenti základných a stredných škôl, umelci a tvorcovia kníh – celkovo bežmála 3 000 účastníkov.

Už tradične sa veľkej obľube tešili stretnutia s autormi kníh. Uskutočnilo sa celkovo sedem stretnutí, šesť venovaných konkrétnemu detskému publiku, jedna pre verejnosť. Deti mali možnosť stretnúť sa s významnými ilustrátormi Jurajom Martiškom a Miroslavom Regitkom, so spisovateľkou a prekladateľkou Martou Hlušíkovou, autorom poézie pre deti Valentínom Šefčíkom, spisovateľom a cestovateľom Tomášom Točekom i s prozaikom a publicistom Jánom Cigerom. Verejnosti bola venovaná beseda s poetkou, spisovateľkou, publicistkou a prekladateľkou z čínštiny Elenou Hidvéghyovou-Yung, ktorú sprevádzal jej manžel Paul T. Yung, dlhoročný obdivovateľ Slovenska a jeho kultúry. Všetci pozvaní hostia zaujali nielen svojou prácou a odbornosťou, ale aj svojim človečenstvom. Pre účastníkov stretnutí sme pripravili záložky s informáciami o autorovi a jeho tvorbe, ktoré poslúžili ako podpisové karty.

O potrebe priviesť deti k čítaniu od útleho veku by vedeli rozprávať z vlastných skúseností mnohí pedagógovia i rodičia. Preto sme pre žiakov nižších ročníkov ZŠ pripravili hodiny hlasného a zážitkového čítania orientované na súčasnú slovenskú literatúru pre deti, počas ktorých si deti precvičovali čítanie textu s porozumením tak, aby vedeli prečítaný text zreprodukovať, resp. odpovedať na kontrolné otázky viažuce k nemu. Žiaci ZŠ sa aktívne zúčastňovali tiež tvorivých literárnych a výtvarných dielní. V rámci jednotlivých aktivít dokončovali literárny príbeh a následne ho prezentovali pred spolužiakmi, riešili literárne hádanky, vytvárali komiks, dramatisovali i ilustrovali ľudové rozprávky a bájky. Pri príležitosti 100. výročia narodenia maliarky Márie Medveckej žiaci výtvarne spracúvali aj tému *Oravská krajina* a ich diela boli vystavené v priestoroch knižnice.

V roku 2014 sme si sériou podujatí pre žiakov, študentov, ale aj širokú verejnosť pripomenuli 90. výročie narodenia a 10. výročie úmrtia jazykovedca a spisovateľa Antona Habovštiaka. Išlo o hodiny regionálnej výchovy na ZŠ zamerané na oravské ľudové zvykoslovie, ktoré vo svojich

Beseda s poetkou, spisovateľkou, publicistkou a prekladateľkou z čínštiny Elenou Hidvéghyovou-Yung

dielach A. Habovštiak zmapoval, výstavu kníh autora z fondu knižnice, spomienkové podujatie *Spomienka na Antona Habovštiaka* realizované v spolupráci s Oravským kultúrnym strediskom a Maticou slovenskou v Martine a prezentáciu novej knihy *Anton Habovštiak – Najkrajšie oravské povesti* pripravenú v spolupráci s Vydavateľstvom Matice slovenskej v Martine.

Súčasťou aktivít knižnice boli literárne a čitateľské dielne

Z ďalších podujatí medzi najobľúbenejšie už tradične patrí *Noc literatúry*, teda nočné čítanie v knižnici, ktoré bolo určené pre 20 detí, najaktívnejšie sa zapájajúcich do aktivít knižnice. Súčasťou aktivity boli literárne a čitateľské dielne, inšpirované knižnou produkciou slovenských autorov. Deti boli hrovou formou zapojené do práce s textom – predstavili si navzájom svoje obľúbené knihy, dramatizovali známe i menej známe literárne diela, podľa vlastnej fantázie dotvárali koniec nedokončeného príbehu. Vo výtvarnej dielni *Poklad nad všetky poklady* ilustrovali vybranú povesť Antona Habovštiaka a zoznámili sa s technikou maľby na plátno akrylovými farbami. Okrem literárnych a výtvarných dielní, rôznych vedomostných súťaží a kvízov si deti svoju zručnosť mohli vyskúšať pri tvorbe kytičiek z prírodných materiálov a papiera, čo ich ochotne naučili členky Klubu výšivky a ručných prác. V rámci projektu sa uskutočnil druhý ročník čitateľskej súťaže *Čítame s nezabudníkom*, počas ktorej si deti zapisovali do malého preukazu „nezabudníka“ požičané knihy a účasť na rôznych aktivitách knižnice ako sú literárne, vedomostné, výtvarné súťaže, kvízy a podobne. Tento rok zvíťazila v kategórii do 10 rokov Michaela Vicáňová a najaktívnejšou čitateľkou v kategórii 11 – 15 ročných sa stala Marta Sitáriková, obe žiačky ZŠ Martina Kukučina. Slávnostné vyhodnotenie

súťaže o Kráľa nezábudníkov sa konalo 11. novembra 2014 v priestoroch knižnice a bolo súčasťou besedy s autorom poézie pre deti Valentínom Šefčíkom.

Chceli by sme poďakovať všetkým pozvaným hosťom, realizátorom, návštevníkom, školským zariadeniam a kultúrnym inštitúciám, ktorí sa do projektu zapojili.

S Miroslavom Regitkom

Projekt *(Ne)obyčajné stretnutia s literatúrou* bol realizovaný s finančnou podporou Ministerstva kultúry Slovenskej republiky a spolufinancovaný s podporou Žilinského samosprávneho kraja.

Spracoval Marián Karcol

Vyhodnotenie súťaže Čítame s nezábudníkom

Kalendárium významných výročí osobností Oravy v roku 2015

V januári si pripomínáme...

Samuel Novák

národný buditeľ, mecén, evanjelický kňaz
20. 5. 1816 Liptovský Trnovec – 3. 1. 1895 Dolný Kubín
120. výročie úmrtia

Pôsobil ako ev. farár v Dolnom Kubíne v r. 1843-1895. Aktívny účastník a podporovateľ slov. politického, kultúrneho a literárneho života. V revolúcii r. 1848-1849 organizátor národných gárd, spolutvorca gäčel'ských žiadostí oravských národovcov. Signatár Memoranda národa slov. (1861), člen výboru MS (1865), spoluzakladateľ slov. gymnázií v Martine a v Klášťore pod Znievom, r. 1865 a 1875 kandidát Slov. národnej strany na poslanca do uh. snemu, v máji r. 1868 člen slov. delegácie a s J.M. Hurbanom rečník na slávnosti kladenia základného kameňa Národného divadla v Prahe. R. 1868 spoluzakladateľ Meštianskej besedy a člen Hospodárskeho spolku pre Oravskú stolicu v Dolnom Kubíne.

František Skyčák

publicista, učiteľ, katolícky kňaz
17. 2. 1899 Klin – 5. 1. 1945 Spišské Podhradie-Spišská Kapitula
70. výročie úmrtia

V roku 1921 bol vysvätený za r. k. kňaza. Po štúdiách pôsobil ako kaplán v Zázrivej, od r. 1922 prof. filozofie, r. 1922-1927 i študijný prefekt, r. 1934 vicerektor, r. 1938 rektor bohosloveckého seminára v Spišskej Kapitule, r. 1940 pápežský komorník. Jeden z najplodnejších katolíckych publicistov svojej doby. Prekladal z nemčiny, od r. 1925 redigoval náboženský mesačník Svätá rodina.

Štefan Furdek

spisovateľ, krajský činiteľ, rektor, katolícky kňaz
2. 9. 1855 Trstená – 18. 1. 1915 Cleveland, Ohio, USA
100. výročie úmrtia

Po štúdiách pôsobil ako učiteľ v Strážnici, r. 1882 sa

vysťahoval do USA, kde dokončil teológiu, r. 1882 vysvätený za r. k. kňaza, od r. 1883 farárom v Clevelande. Patril k vedúcim činiteľom slov. organizácií v USA, založil fond na podporu národného života na Slovensku a organizoval protestné zhromaždenia amerických Slovákov proti národnostnému útlaku Slovákov v Uhorsku. Spoluzakladateľ a r. 1893-1894 predseda MS v USA, zakladateľ a prvý predseda Slov. ligy v Amerike.

Pavla Cebocli

autorka memoárov
24. 1. 1885 Vyšný Kubín – 16. 3. 1971 Svitavy, Česko
130. výročie narodenia

Po r. 1896 pracovala ako slúžka v Dolnom Kubíne, od r. 1903 v Budapešti a Viedni. Na základe vlastných životných skúseností napísala spomienky, ktoré vyšli knižne pod názvom Osudová karta (1967) ako dôverné rozprávanie o životných osudoch chudobného dievčaťa a svedectvo o živote v Dolnom Kubíne, Budapešti a vo Viedni na prelome 19. a 20. stor.

Vo februári si pripomínáme...

Jozef Trnkóci

kníhtlačiar, vydavateľ, obchodník
9. 4. 1850 Dolný Kubín – 12. 2. 1915 Dolný Kubín
100. výročie úmrtia

R. 1895-1914 bol majiteľom tlačiarne D. Schneidera v Dolnom Kubíne. R. 1896-1907 vydával týždenník Árvamegyei Hirlap, r. 1903 Árvamegyei Hétfői Hirlap, Diák Lap, Vallási és Egyházi Tár, r. 1903-1912 Árvamegye Hivatalos Lapja, od r. 1910 Nép, od júna do decembra 1901 vydavateľ a redaktor politického týždenníka Testveriség Politikai Hetilap. R. 1914 prevzal tlačiareň synovec Ján T. R. 1902 založil v Dolnom Kubíne Gazdovsko-priemyselné a potravinové úverové družstvo, v ktorom členmi direktória boli aj P. O. Hviezdoslav a V. Pivko. Zároveň bol technickým správcom účastinnej továrne na výrobu lepenky z dreva v Ružomberku.

V marci si pripomínáme...

Ctiboh Zoch

spisovateľ, národný buditeľ, historik, jazykovedec, evanjelický kňaz
17. 3. 1815 Veličná – 15. 12. 1865 Jasenová
200. výročie narodenia

Jeden z najaktívnejších dejateľov slovenského národného hnutia v 19. storočí, ktorý svojou verejnou

činnosťou, ako aj umeleckým a vedeckým dielom výrazne zasiahol do národných dejín literatúry a literárnej vedy, jazykovedy, slavistiky, všeobecnej i cirkevnej historiografie, národopisu, pedagogiky a školstva, knihovníctva i distribúcie knižnej produkcie. Základy národného povedomia nadobudol v rodine a v školách v Banskej Štiavnici a v Bratislave, ktoré umocňovali styky a priateľstvo s G. Belopotockým, J. Seberíniom a najmä E. Štúrom a jeho druhmi. V čase bratislavských štúdií popri systematickom poznávaní Šafárikových, Jungmannových a Dobrovského vedeckých spisov, súvekej nemeckej filozofie a Kollárovej všeslovanskej myšlienky bol aktívnym členom a r. 1834-36 funkcionárom Spoločnosti česko-slovanskej, zúčastnil sa na vypracovaní jej stanov, na zostavení zborníka Plody (1836), v ktorých uverejnil svoje básnické prvotiny. Po odchode z Bratislavy udržiaval kontakty s členmi Slovanského ústavu. Koncom r. 1837 v spolupráci s J. Matúškom sa pričínal o založenie Oravského učiteľského bratstva, ktoré sa postupne sformovalo na významnú pedagogickú spoločnosť učiteľov dolnej Oravy a stalo sa príkladom organizovania pedagogického života pre iné slovenské stolice. R. 1843 privítal uzákonenie spisovnej slovenčiny a podporoval jej uvedenie do života najmä prácou vo výbore spolku Tatrín. Významné poslanie zohral v slovenskom národnom pohybe v revolučných rokoch 1848-49. Nadviazal na snahy liptovských i nitrianskych národovcov o petičné aktivity a na základe proklamácie J. M. Hurbana (Bratia Slováci!) zorganizoval stretnutie oravských národovcov v Geceli pri Dolnom Kubíne, ktoré 24. 4. 1848 prijali tzv. Gecel'ské žiadosti. Jeho básnická tvorba mala príležitostný charakter, do zborníka Plody prispel ódou Samostatnosť. Do kontextu básnickej tvorby patrí aj jeho organizačná, autorská a redakčná účasť na vydávaní Zpěvníka evanjelického (1842), do ktorého napísal a preložil niekoľko desiatok duchovných piesní. Zážitky z maďarského väzenia zakomponoval do vlastenecky ladenej veršovanej skladby Pokuta za hriech po celých Uhrách (1850). Viaceré jeho básne, memoárové a publicistické príspevky, ako aj didakticko-buditel'ský spis Národní katechismus ... ostali v rukopise. Vo vedeckej práci zanechal významné dielo na poli jazykovedy. V pedagogickej oblasti sa prezentoval tvorbou učebníc. Významnú rolu zohral v dejinách slovenského knihovníctva, vybudoval vzácnu osobnú knižnicu, do ktorej v mladosti systematicky zhromažďoval slovenské knihy, ale aj súveké českú a inonárodnú literatúru. Závažný podiel mal na spracovaní Čaplovičovej knižnice v Dolnom Kubíne.

Pavol Florek

historik, verejný činiteľ, stredoškolský profesor
25. 3. 1895 Krušetnica – 11. 5. 1963 Vrútky
120. výročie narodenia

Od r. 1940 pôsobil na univerzite v Bratislave, kde bol potom pracovníkom Ministerstva školstva a národnej

osvety. R. 1945 emigroval do Talianska, po návrate od r. 1945 bol robotníkom v Martine, r. 1955-1956 archívár a knihovník Št. mincovne v Kremnici, od r. 1956 pracovník MS v Martine. V odbornej spisbe sa venoval hlavne histórii Turca, vydal monografiu Turčiansky svätý Martin v stredoveku (1941), štúdie o Znievskom hrade, o A. Bernolákovi a i., v rkp. zostala jeho práca o Čaplovičovej knižnici. Od r. 1936 redigoval Sborník MSS, Sborník Spolku prof. Slovákov. Od r. 1940 bol predsedom Zväzu slov. múzei a správcom SNK.

Margita Figuli

prozaička, prekladateľka

2. 10. 1909 Vyšný Kubín – 27. 3. 1995 Bratislava
20. výročie úmrtia

Študovala na gymnáziu v Dolnom Kubíne, obchodnú akadémiu v Banskej Bystrici. Po maturite nastúpila ako korešpondentka do Tatra banky v Bratislave. V roku 1941 ju z politicky motivovaných dôvodov prepustili. Publikovať začala r. 1930 poéziu v časopise Slovenská nedeľa, prózu v kalendároch Tatra banky. Od roku 1941 sa profesionálne venovala literárnej tvorbe. Významná reprezentantka modernej slovenskej literatúry, najmä lyrizovanej a naturizovanej prózy. Po časopiseckých začiatkoch (v Živene, Slovenských pohľadoch, Eláne, Tvorbe a i.) knižne debutovala zbierkou desiatich noviel Pokušenie (1937) z prostredia sociálnej a spoločenskej periférie, v ktorých dominuje téma lásky a s ňou zviazané medziľudské vzťahy (v nasledujúcich vydaniach doplnila zbierku o ďalšie novely). Najvýraznejší úspech dosiahla pútavým románovým rozprávaním Tri gaštanové kone (1940), v ktorom na pozadí tradičnej sociálnej situácie stvárnila pôsobivou lyrizovanou formou príbeh klasického trojuholníka dvoch mužov a ženy, v ktorom napokon zvíťazí čistá láska. Kataklizma druhej svetovej vojny, proti ktorej vyslovila protest v novele Olovený vták, sa stala nepriamym impulzom na napísanie široko koncipovaného historického románu Babylon (1946), plasticky zobrazujúceho posledné obdobie existencie Novobabylonskej ríše so všetkými znakmi krízy otrokárskej spoločnosti, príznačnej pre rozpad a zánik totalitnej moci. V povojnovej atmosfére sa pokúsila o povstalecký román Vlci v dolinách (nedokončený), vydala fragment románu Zuzana (1949) a načrtla aj iné románové projekty zo súčasnosti (Stretnutie). V ďalšej tvorbe sa prezentovala spomienkovým románom pre mládež Mladosť (1956), detskou rozprávkou Môj prvý list (1963), románom s témou detstva Ariadnina niť (1964) a jej ostatným dielom bol román z prostredia ženského kolektívu v jednom oravskom podniku Víchor v nás (1974). Okrem toho napísala rozhlasovú hru o Shelleym Sen o živote (1942), libreto baletu Rytierska balada (1959), veršovanú Baladu o Jurovi Jánošíkovi (1980), venovala sa sporadicky publicistike, prekladom z češtiny (F. Šrámek, K. Čapek, J. Horák, K. J. Erben). Tri gaštanové kone a Babylon boli

spracované ako televízne filmy. R. 1974 jej bol udelený titul národná umelkyňa.

V apríli si pripomíname...

Adolf Medzihradský

učiteľ, osvetový pracovník

2. 4. 1835 Leštiny – 13. 12. 1919 Medzihradné

180. výročie narodenia

Študoval na gymnáziu v Banskej Bystrici, v r. 1852-55 v Kežmarku. Pôsobil ako učiteľ v Leštínach, vo Vyšnom Kubíne a v Dolnom Kubíne. Popredný pedagóg, zostavovateľ rkp. učebníc zemepisu, dejepisu, prírodopisu a i. Ovplyvnil tvorbu Hviezdoslava, zaslúžil sa o jeho slovenské národné prebudenie. Zakladajúci člen Matice slovenskej, spevokolu, vzájomnej pomocnice a organizátor ochotníctva v Dolnom Kubíne. Venoval sa maliarstvu, r. 1873 u neho tvoril P. Bohúň. Študoval genealógiu oravských a liptovských zemianskych rodín.

Jozef Trnkóci

kníhtlačiar, vydavateľ, obchodník

9. 4. 1850 Dolný Kubín – 12. 2. 1915 Dolný Kubín

165. výročie narodenia

R. 1895-1914 bol majiteľom tlačiarne D. Schneidera v Dolnom Kubíne. R. 1896-1907 vydával týždenník Árvamegyei Hirlap, r. 1903 Árvamegyei Hétfői Hirlap, Diák Lap, Vallási és Egyházi Tár, r. 1903-1912 Árvavarmegye Hivatalos Lapja, od r. 1910 Nép, od júna do decembra 1901 vydavateľ a redaktor politického týždenníka Testveriség Politikai Hetilap. R. 1914 prevzal tlačiareň synovec Ján T. R. 1902 založil v Dolnom Kubíne Gazdovsko-priemyselné a potravinové úverové družstvo, v ktorom členmi direktória boli aj P.O. Hviezdoslav a V. Pivko. Zároveň bol technickým správcom účastinnej továrne na výrobu lepenky z dreva v Ružomberku.

Jób Zmeškal

verejný činiteľ, stoličný úradník

21. 8. 1778 Leštiny – 30. 04. 1855 Lučenec

160. výročie úmrtia

Hospodáril na rodinnom veľkostatku v Leštínach. V 1. štvrtine 19. stor. prisídiaci a hlavný slúžny Oravskej stolice. R. 1814 člen delegácie Oravskej stolice, ktorá po porážke Napoleona pozdravila vo Viedni panovníka. Svetský funkcionár ev. cirkvi, do r. 1837 inšpektor oravského ev. seniorátu, člen Spoločnosti vychovávateľskej oravského ev. učiteľského bratstva. R. 1825 poslanec uhorského snemu.

V máji si pripomíname...

Štefan Siváň

rezbár a insitný sochár, roľník

17. 8. 1906 Babín – 7. 5. 1995 Babín

20. výročie úmrtia

K vyrezávaniu plastík sa dostal cez vyrezávanie betlehemov, s ktorými chodil v 20. - 30. rokoch koledovať po Slovensku, Morave a Sliezske. Betlehem i figúrky polychromoval a pri ich výrobe vychádzal z tradície rezbárstva sakrálnych plastík. Tento charakter si zachovali aj jeho voľné plastiky s tradičnými námetmi. Stretnutia s profesionálnymi výtvarníkmi V. Kompánkom, A. Barčíkom a I. Kolčákom v 60. rokoch mu dali podnet na vyrezávanie väčších plastík a rozšírili stvárňované námety, napr. biblické témy, variácie Adama a Evy, originálne Piety, Madony, osobité korpusy. Venoval sa vyrezávaniu charakteristických včelích úľov v tvare medveďa a postáv v ľudovom odevu, odporozoraných z dedinského prostredia hornej Oravy. Postupne sa stáva výraznou osobnosťou medzi insitnými sochármi na Slovensku. Od 70. rokov prejavovali záujem o jeho plastiky viaceré galérie a múzeá. So svojou tvorbou sa predstavil na Bratislavskom hrade (1971), na 3. trienále insitného umenia v Bratislave (1972), na výstavách v Hornom Smokovci, Námestove, Dolnom Kubíne, vo Východnej, v Novom Saczi v Poľsku, v Paríži (1982). Oravská galéria usporiadala v r. 1991 v Dolnom Kubíne Š. Siváňovi jubilejnú výstavu k 85. výročiu narodenia a v r. 1992 pripravila spolu so Slov. národnou galériou reprezentačnú výstavu - maliara Ondreja Štenberla a rezbára Š. Siváňa v Dessewffyhó paláci v Bratislave. Jeho diela sa nachádzajú v SNG a SNM v Bratislave, v Oravskej galérii v Dolnom Kubíne, v jej expozícii „Tradičného ľudového umenia“ na Slanickom ostrove.

Ján Čaplovič

regionálny historik, učiteľ

15. 5. 1905 Veličná – 21. 3. 1979 Dolný Kubín

110. výročie narodenia

Pôsobil krátko ako učiteľ v Nitre, r. 1931-39 na gymnáziách v Žiline, Liptovskom Mikuláši, potom v Michalovciach, Ružomberku, Kremnici, Dolnom Kubíne a Trstenej. Venoval sa historickému výskumu Oravy a štúdiu stredovekých kroník, čo uplatnil ako autor historicko-etnografického diela Novot' (1979) a spoluautor monografie Veličná (1972). Zameril sa aj na regionálny biografický výskum, zostavil príručku Portréty dejateľov Oravy (1990). S bratom objavili na Orave archeologické lokality v Ošvaldovom vrchu, na Mrziačke a na Veľkej Skalici vo Veličnej.

František Skyčák

politik, podnikateľ

15. 5. 1870 Klin – 9. 4. 1953 Pohranice

145. výročie narodenia

Úradník Tatrabanky v Martine a filiálky Úvernej banky v Trstenej, r. 1902 zakladateľ a majiteľ Ľudovej banky. Vyrastal v národnouvedomelom prostredí, na gymnáziu v Levoči spolu s V. Šrobárom a inými študentmi z Liptova a Oravy zakladateľ študentského krúžku, po prezradení spolku bol spolu s ďalšími pre tzv. panslavizmus vylúčený zo všetkých škôl v Uhorsku. V Prahe aktívne pracoval v spolku Detvan. Na Orave zakladal katolícke spolky, ochotnícke divadlo, mecén národno-kultúrnych podujatí, slovenských študentov a tlače, priatelil sa s P. O. Hviezdoslavom, v jeho dome sa schádzali slovenskí a českí vlastenci, písal národnoobrané články. Politicky sa začal angažovať r. 1894 v novozaloženej Zičiho Katolíckej ľudovej strane. R. 1905 kandidoval za ňu v bobrovskom volebnom okrese do uhorského parlamentu. Avšak jeho strana bola už vtedy súčasťou opozičnej maďarskej národnej koalície a opustila svoj pôvodný program, najmä v národnostnej otázke. I keď proti nemu strana postavila iného kandidáta, vo voľbách zvíťazil, po nich odmietol požiadavku strany verejne sa dištancovať od národnostného programu a spolupráce so slovenskými politikmi a koncom roku 1905 zo strany vystúpil. V parlamente sa pridal k Snemovej národnej strane, ktorú vytvorili najmä rumunskí poslanci. R. 1905 sa stal hlavným iniciátorom založenia Slovenskej ľudovej strany. R. 1906 bol pre tzv. národnostné poburovanie vo volebnej kampani odsúdený na 2 mesiace väzenia. Aj ako poslanec zostal členom Slovenskej národnej strany, angažoval sa iba v jej agrárnom a klerikálnom krídle. R. 1914 sa vzdal poslaneckého mandátu za Slovenskú národnú stranu, r. 1918 sa stal členom SNR a zúčastnil sa na znovuzaložení Slovenskej ľudovej strany. Po roku 1918 prispieval najmä do Slováka a Pera, r. 1933 založil a do r. 1936 ako zodpovedný redaktor viedol regionálny mesačník Naša Orava.

Jozef Kohuth

literárny historik, katolícky kňaz

1. 3. 1828 Ústie nad Oravou – 16. 5. 1900 Dolný Kubín

115. výročie úmrtia

Vyštudoval teológiu v Spišskej Kapitule. Od roku 1851 kaplán v Rabči a v Liskovej, od r. 1853 administrátor a od roku 1856 farár v Dolnom Kubíne. Od 50. rokov 19. storočia prispieval do Cyrila a Methoda, Priateľa školy a literatúry, neskôr sa zameril na výskum oravského regiónu, r. 1881-82 publikoval listinné materiály k dejinám Oravy a Slovenska v Slovenskom letopise, z pripravovanej Monografie Oravy uverejnil len zlomky. V rukopise zanechal genealogické zbierky oravských rodín, životopisy

oravských dejateľov, ako aj Krátke dejiny Slovenska. Postupne sa orientoval na cirkevnú históriu, v Katolíckych novinách publikoval rozsiahly cyklus Pomník zásluhám o slovenských národných a cirkevných dejateľoch od obrodenského obdobia. Ťažisko jeho práce je v literárnohistorickom výskume, v ktorom zhromaždil množstvo bibliografických údajov, najmä k bernolákovskému hnutiu a literatúre, podnietený najmä nedostatočným ocenením bernolákovcov vo Vlčkových Dejiniach literatúry slovenskej. Jeho pracovná metóda má výrazné črty zberateľskej, analytickej a bibliografickej práce. Venoval sa skúmaniu rkp. literárnych pamiatok, vyhľadával biografické dáta, sústredené v ucelených portrétoch bernolákovského hnutia, pripravoval Slovenské decéniá, široko koncipovaný prehľad slovenskej katolíckej spisby podľa desaťročí 1700-1894.

Martin Kukučín

spisovateľ, lekár

17. 5. 1860 Jasenová – 21. 5. 1928 Pakrac, Chorvátsko

155. výročie narodenia

Stredoškolské štúdiá absolvoval r. 1871-74 na slovenskom gymnáziu v Revúcej, r. 1874-75 v Martine a v Banskej Bystrici, r. 1875-78 študoval na preparandii v Kláštore pod Znievom, r. 1884-85 maturoval v Šoprone. R. 1885-93 študoval na Lekárskej fakulte v Prahe. R. 1878-84 pôsobil ako učiteľ a kantor v Jasenovej, po štúdiách medicíny praxoval v Bratislave, Innsbrucku a vo Viedni. Usiloval sa získať miesto na Slovensku, napokon r. 1894-1906 pôsobil ako obvodný lekár v obci Selca na ostrove Brač v Dalmácii. R. 1906 sa vzdal miesta obecného lekára a rozhodol sa odísť medzi chorvátskych vystaňovalcov do Južnej Ameriky, z argentínskeho Buenos Aires prešiel do Santiaga de Chile, kde bol od r. 1908 mestským lekárom v čilskom meste Punta Arenas. R. 1922-24 bol na Slovensku, hlavne v Bratislave, Martine a v Jasenovej a inde, navštívil miesta spojené s revolučnými udalosťami rokov 1848-49. R. 1924-25 žil zväčša v Juhoslávii (Split, Záhreb, Crkvenica, Lipik), v októbri r. 1925 bol v Bratislave a v Prahe, v novembri r. 1925 odišiel so ženou do Južnej Ameriky usporiadať majetkové veci, na jar r. 1926 sa vrátil do Juhoslávie, kde žil v kúpeľoch Lipik, cez leto r. 1927 posledný raz navštívil Slovensko. V apríli 1928 ochorel na zápal pľúc a v nemocnici v Pakraci zomrel.

Literárne činný od roku 1883, prvú poviedku Na hradskej ceste publikoval v Národných novinách, za ktorými nasledovali podobné pokusy o spoločenskú poviedku (Čas tratí – čas platí, Pán majster Obšival, Máje, Susedia). Začatú cestu tvorivo rozvíjal v poviedkach z rokov učiteľovania v Jasenovej, za štúdií v Šoprone. Zachytával v nich všedný deň na dedine (Panský hájnik, Na svtaní, Sviatočné dumy), odchody na remeslá a do školy, nedávne študentské časy (Z teplého hniezda, Veľkou lyžicou, Spod školského prahu).

Najvýznamnejšie práce z tohto obdobia sú poviedky O Michale a Rysavá jalovica, ale hlavne Neprebudенý, v ktorej podáva psychologický portrét duševne zaostalého pastiera a jeho tragický osud. Myšlienkové a umelecké dozrievanie poviedok ovplyvnil postupne aj jeho pobyt v Prahe, najmä poznávanie vyspelého kultúrneho centra, k tomu prispela aj jeho aktivita v spolku Detvan. Do centra jeho pozornosti sa dostala tematika povyšovania, výlučnosti, generačného, ale najmä spoločenského odcudzovania (Na obecnom salaši, Z našej hradskej, Tíne a svetlo, Dedina v noci, Pred skúškou, Drotárove Vianoce). V humoristicky ladených poviedkach (Na prielohu, Visitatio canonica a Preháňanky) rozvíjal anekdoty motivované zámenou. V poviedkach Na stanici, Za ženou a Úvod k vakáciám nadviazal na literárne žánre predošlého obdobia. Vyvrcholením tejto etapy jeho tvorby je novela Mladé leta s výstižnou psychologickou charakteristikou postáv. Črty Keď bol Matej malý a novela Vianočné oblátky tvoria autobiografické reminiscencie na vlastné detstvo a učiteľovanie. V tomto období napísal niekoľko situačných humoresiek (Prečo Adam Chvojka spáva teraz už doma, Pod vládou ženy, Dedinský román, Nie, milí, nie drahí, Rohy) a konfrontačnú spomienku s oživenými postavami literárnych začiatkov (Po deviatich rokoch). V rokoch 1890-94 dosiahol vrchol v poviedkovej tvorbe. V tragikomickej polohe ju reprezentuje poviedka Keď báčik z Chochoľova umrie ... o vytriezvení ľahotárskeho zemana z rojčenia a v komickej podobe poviedka Na podkonickom bále, ktorá je satirou meštiackych názorov na život. Väčšina poviedok tohto obdobia sa však zameriava na vážnu problematiku vzájomného porozumenia medzi ľuďmi (Zakáša, darmo je), trpkého vytrhnutia z rodného prostredia (Regrúti) a odcudzovania (Tichá voda). Súčasne tvoril kompozične zložitejšie poviedky (Koniec a začiatok, Dies irae). V umelecky vyzretej novele Mišo stvárnil vzťah sluhu a pána, humor v nej problematiku nezľahčuje, naopak, dodáva jej ľudský rozmer a väčší dôraz. Počas pražského pobytu písal aj publicistiku: fejtóny, črty, recenzie, reportáže, informatívne rozpravy a články, črty spomienkového charakteru (Praha v znamení výstavy, Prechádzka po výstavisku, Do školy, Hlad na Orave a i.). Osobitné postavenie medzi nimi majú Zápisky z mŕtveho domu, v ktorých s psychologickou hĺbkou stvárnil kruté stránky veľkomestského života. Po odchode z Prahy na Brač dokončil Zápisky ... a pokračoval v reminiscenciách na domov a pražský pobyt (Na ľade, Výlety a Prechádzky po Vlkolíne, Zo študentských časov), slovenské prostredie tvorilo tematiku aj širšie koncipovaných, ale nedokončených Kukučínových prác (Syn výtečníka a Teľa). Brač a nové prostredie sa postupne dostali na prvý plán jeho prózy. Po prvých žánrových obrázkoch a črtách (Prvá zvada, Svadba, Parník, Štedrý deň) napísal pendant k staršej poviedke Mišo (Mišo II), so zložitejšou kompozíciou a obdobnou problematikou. Po cestopisných črtách (V Dalmácii a na Čiernej Hore, Rijeka-Rohič-Záhreb), uverejnil kompozične

a psychologicky prepracovaný román o láske a smrti Dom v stráni – kroniku jedného roka v živote dvoch rodín. Ani po odchode do Južnej Ameriky neprestal literárne tvoriť. Po návrate do Európy publikoval najprv cestopisy (Prechádzky po Patagónii a Dojmy z Francúzska) a potom rozsiahly román zo života chorvátskych vysťahovalcov v Južnej Amerike Mať volá. Po návrate na Slovensko uverejnil niekoľko črt z juhoamerického prostredia (Za svadobným stolom, Úryvok z jednej práce, Momentka z Patagónie, Spoločenské pôžitky a i.), zameril sa predovšetkým na domácu problematiku. V historickom románe Lukáš Blahosej Krasoň sa zameril na otázku vzťahov medzi Čechmi a Slovákmi. V ďalšom historickom románe Bohumil Valizlosť Zábor, ktorého dej sa odohráva na Orave pred revolúciou 1848/49 sa sústredil na konflikt štúrovskej praxe s praktikami predstaviteľov uhorskej št. myšlienky. Časti ďalšieho nedokončeného románu Košútka, Klbká a Pred pekný domec ... mali tvoriť tretiu časť románového cyklu, Rozmajrínový mládnik z čias bachovského absolutizmu bol úvodom k štvrtej časti. Ako významný predstaviteľ realizmu od počiatkových prác smeroval k novému stupňu vo vývine slovenskej realistickej prózy. Normou jeho literárnej koncepcie sa stali kategórie života ľudu, jeho reči a zvykoslovia. Vo svojich prácach vytvoril svieži jazyk a uzákonil čisto epické rozprávačské postupy. Vyskúšal všetky žánre umeleckej prózy, jeho jazyk a štýl sú výrazom nového umeleckého zámeru. Jeho spojenie motívov osudu človeka s prostredím a tradíciou uchováva stále hodnotu jeho diela a otvára cestu ďalšiemu vývinu slovenskej prózy. Preklady z jeho tvorby vychádzali v časopisoch a v mnohých knižných vydaniach od r. 1887 v chorvátčine a slovenčine, neskôr v češtine, angličtine, francúzštine, nemčine, poľštine, ruštine a ukrajinčine.

Jozef Mikuš

politológ, publicista, diplomat, pedagóg

3. 7. 1909 Krivá – 19. 5. 2005 Krivá

10. výročie úmrtia

Po štúdiách od r. 1935 pracoval na Ministerstve zahraničia ČSR v Prahe, r. 1939-1940 bol legačným radcom Slov. vyslanectva v Ríme, r. 1940-1944 chargé d' affaires Slov. republiky v Madride a potom šéf protokolu na Ministerstve zahraničia v Bratislave. R. 1948 odišiel do Paríža, kde bol predsedom Slov. sociálneho komitétu, od r. 1952 pôsobil v USA ako riaditeľ kancelárie Slov. ligy vo Washington, funkcionár SNR v zahraničí, pedagóg na Saint Johns` University v New Yorku a prof. dejín a politických vied na Georgian Court College v Lakewood. R. 1995 sa vrátil na Slovensko.

Už ako študent uverejňoval básne, poviedky a novely v časopisoch. Knižne vydal spomienkovú prózu V kráľoch dediny (1968). Ako politológ sa zaoberal problematikou Slovenska v európskych súvislostiach, autor početných štúdií a knižných prác vydaných v slov., anglickom,

francúzskom a španielskom jazyku.

V júni si pripomíname...

Anton Kocian

zberateľ flóry, ornitológ, múzejník, učiteľ
13. 6. 1900 Zuberec – 28. 3. 1984 Trstená
115. výročie narodenia

Vyštudoval pedagogický ústav v Spišskej Novej Vsi, r. 1959 ukončil externé štúdium na Prírodovedeckej fakulte UK v Bratislave. Ako učiteľ pôsobil v Zuberici, Spišskej Teplici, Jelšave, Dolnom Kubíne, Námestove, riaditeľ meštianskej školy v Martine, tu vyučoval aj na gymnáziu, r. 1942-60 učiteľ na gymnáziu v Trstenej. R. 1960-62 interný pracovník Oravského múzea v Oravskom Podzámku. Pri otcovi sa vyučil konzervátorskej práci. Položil základy prírodopisných zbierok Oravského múzea, organizátor turistiky na Orave. Vypracoval štatút pre chránenú krajinnú oblasť hornej Oravy, kde pôsobil aj ako okresný konzervátor prírody. Zaoberal sa aj archeológiou, jeho zásluhou sa v roku 1932 odkrylo 18 žiarových hrobov. Autor príručky Orava. Publikoval vyše 50 odborných prác z oblasti ornitológie a ochrany prírody.

Pavol Samuel Novák

kultúrny pracovník, cirkevný historik
7. 10. 1858 Dolný Kubín – 28. 6. 1925 Praha
90. výročie úmrtia

Študoval v Bratislave, Miškovci a v Kežmarku, kde roku 1876 maturoval, teológiu vo Viedni a v Lipsku. Od roku 1879 pôsobil v Dolnom Kubíne, od roku 1880 ako evanjelický farár, od r. 1907 oravský senior. V Dolnom Kubíne vyvíjal národno-výchovnú a cirkevno-organizátorskú činnosť, autor učebnice cirkevných dejín, histórie dolnokubínskej evanjelickej cirkvi, prispieval správami, článkami a prekladmi do periodík Cirkevné listy (1887-1922), Národný hlásnik, Korouhev na Sionu, po roku 1900 aj do Národných novín, Našej Oravy, Evanjelického posla spod Tatier a Slovenského remeselníka.

V júli si pripomíname...

Ladislav Nádaši Jégé

spisovateľ, lekár
12. 2. 1866 Dolný Kubín – 2. 7. 1940 Dolný Kubín
75. výročie úmrtia

V r. 1890-1924 praktický, obvodný, okresný a župný lekár Oravskej župy v Dolnom Kubíne, r. 1924-25 zástupca

župného zdravotného referenta v Bratislave, od r. 1925 opäť okresný lekár v Dolnom Kubíne. Publikačne činný od r. 1889, spočiatku uverejňoval humoristické poviedky a novely z malomestského prostredia v časopisoch, neskôr sa literárne odmlčal a znova sa aktivizoval až po r. 1918. Satirický pohľad na súveku meštiansku i dedinskú spoločnosť postupne nahradil historickou tematikou, čo ho posunulo do centra slovenskej povojnovej literatúry. V tomto smere vynikol ako autor románu Adam Šangala (1923), v ktorom na pozadí tragického príbehu obyčajného človeka zobrazil drsný život stavovskej feudálnej spoločnosti na Slovensku v 1. polovici 17. storočia. Historické novely zhrnul do súborov Wieniawského legenda, Z dávných časov (1927) a Itália (1931). Realisticky koncipoval aj román Svätopluk (1928), pričom hlavnú postavu predstavil ako krutého feudála a machiavellistického politika. V 30. rokoch sa tematicky vrátil do súčasnosti. V autobiograficky štylizovanom románe Cesta životom (1930) zachytil udalosti od konca 19. storočia do vzniku ČSR. Súveku slovenskú dedinu priblížil v poviedkovej knihe Kozinský mlyn (1931), do prítomnosti zasadil aj ďalšiu zbierku noviel Medzi nimi (1934) i spoločenské romány Alina Orságová (1934) a S duchom času (1937). Pokúsil sa aj o dramatickú tvorbu. Knižne vydal divadelné hry Krpčky sv. Floriána a Mia (1925), venoval sa i literárnej publicistike. Viaceré jeho diela sa stali námetom televízneho a filmového spracovania (Adam Šangala, Cesta životom, Ordinácia, Páni sa zabávajú).

Mikuláš Gacek

prekladateľ, prozaik, úradník
10. 7. 1895 Budapešť – 22. 1. 1971 Dolný Kubín
120. výročie narodenia

V r. 1906-07 absolvoval anglickú ľudovú školu v Greenwalde v USA, r. 1907-11 meštiansku školu a r. 1911-14 študoval na obchodnej škole v Dolnom Kubíne, r. 1920-21 navštevoval notársky náukobeh v Martine. R. 1914 úradník Slovenskej banky v Ružomberku, od roku 1914 vojak rakúsko - uhorskej armády, r. 1915 na ruskom fronte, kde padol do zajatia, r. 1915-16 v zajateckom tábore v Ašchabade, r. 1916 vo Voronežskej gubernii, r. 1916-17 v Kurgane. V júli r. 1917 vstúpil do čs. légii v Rusku, do r. 1920 účastník ich kontrarev. anabázy. R. 1922-26 vedúci notár v Lokci, r. 1926-30 v Párnici, r. 1930-39 v Dolnom Kubíne, r. 1939-40 vedúci kult. odd. Ministerstva národnej obrany v Bratislave, r. 1940-41 tlačový a kultúrny atašé v Moskve. R. 1945 odvedený na práce v Kazachstane, odtiaľ sa vrátil r. 1955 a žil v Dolnom Kubíne, v roku 1962 občiansky rehabilitovaný. V roku 1918 uverejnil prvé verše v časopise čs. odboja v Rusku Slovenské hlasy. Od roku 1921 uverejňoval preklady ruskej, neskôr sovietskej prózy a drámy v Národných novinách, Slov. pohľadoch a i. Prekladal s vysokou jazykovou a štylistickou úrovňou a

moderným pochopením funkcie prekladu. Divadelné hry v jeho preklade hrali všetky popredné divadelné súbory na Slovensku. Ako prozaik vydal memoárovú knihu Sibírske zápisky (1936), v ktorej zachytil zážitky z ruského zajatia a podal obraz formovania čs. légii. Posmrtno vyšla jeho spomienková štúdia o L. N. Jégém Rovesník (1995) a denníkové záznamy z rokov 1937-1944 Surová býva vše pravda života (1996). V roku 1936 vyznamenaný krajinou literárnou cenou M. R. Štefánika (za knihu Sibírske zápisky).

V auguste si pripomíname...

Rudolf Dilong

básnik katolíckej moderny, františkán - kňaz
1. 8. 1905 Trstená – 7. 4. 1986 Pittsburgh, PA, USA
110. výročie narodenia

Po skončení ľudovej školy a nižšieho gymnázia v Trstenej r. 1919-1923 študoval na gymnáziu v Trnave, kde vstúpil do františkánskej rehole, teológiu študoval na františkánskom učilišti v Žiline, r. 1929 vysvätený za r.k. kňaza. Po noviciáte prešiel viacero kláštorov (Hlohovec, Bratislava, Trnava, Malacky), študoval aj na Filozofickej fakulte v Bratislave. Počas druhej svetovej vojny pôsobil ako vojenský kňaz na východnom fronte. R. 1945 emigroval cez Rakúsko do Talianska a napokon r. 1947 do Argentíny, kde bol duchovným slovenských emigrantov vo františkánskom kláštore v Buenos Aires, od r. 1965 žil v kláštore sv. Rodiny v Pittsburghu v USA. Mimoriadne plodný spisovateľ, autor početných zbierok poézie vydaných na Slovensku i v emigrácii, reprezentant slovenskej katolíckej moderny. Od začiatku 30. rokov vydával básnické zbierky s prevažujúcimi prírodnými a osobnými motívmi Budúci ľudia (1931), Slávne na holiach (1932), Dýchajte lazy (1933), po nich nasledovali zbierky subjektívnej lyriky, v ktorých sa autor vyrovnáva s modernými poetickými prúdmi vrátane nadrealizmu (Hviezdy a smútok, Helena nosí ľaliu, Mladý svadobník, 1934-1936), ako aj zbierky s prevahou poetickej hry a efektných metafor (Ja svätý František, Mesto s ružou, Honolulu, pieseň labute, Nevolať, nevolaj, 1938-39). V ďalších zbierkach sa odrážajú vplyvy poetizmu (Somnambul, Konvália, 1941), iné reprezentujú typ tzv. ženskej lyriky (Muškát, Môj sen o láske, 1941), menej pôsobivé slúžili dobovej slovenskej národnej ideológii. Ostatné na Slovensku vydané zbierky Plač (1944) a Moja krv (1945) zaznamenávajú vnútorné otrasy v časoch vojny i hľadanie zmyslu života. V zložitých podmienkach emigrácie pokračoval vo vydávaní básnických zbierok, v ktorých sa odráža ťažký údel tvorcu a nostalgia za domovom: Vlast' volá (1948), Listy z emigrácie (1949), Dialky bez domova (1950), Balady (1953), Stopy v ohni (1956), V záblesku

vekov (1959) a i. V plodnej básnickej aktivite pokračoval aj v nasledujúcich 60. a 70. rokoch, o čom svedčia zbierky Bez slobody (1965), Pod krížom (1967), Švih (1973), Srdce bije (1975), Poď, nasleduj ma! (1979) a i. Napokon poetickú tvorbu završil zbierkami lyrických meditácií o zmysle ľudského života a o Bohu v zbierkach Milovať - žiť, Belasý blankyt, Sväté rozjímanie a i. Venoval sa aj prozaickej a dramatickej tvorbe. Už na Slovensku vydal prózy Zakliata mladosť (1943), Človek s láskou (1943) a divadelné hry s autobiografickými prvkami Valin (1940), Padajúce pero (1941). V emigrácii vydal ďalšie romány (Bez matky, Pieseň lásky, Agónia veku, Nezomrie, kto miluje), lyrické prózy (Pokora vína, Rozprávka má krídla, Vidíte zrna, Na polhodinku, Duch do dejín a i.), memoárové práce, divadelné hry (Gorazd). Plodný publicista v slovenských i krajaných časopisoch, inicioval založenie viacerých literárnych periodík. V emigrácii aktívne pracoval za obnovenie Slovenskej republiky, funkcionár Slovenského oslobodzovacieho výboru.

Ján Vojaššák

náboženský spisovateľ, cirkevný hodnostár
14. 11. 1877 Zákamenné – 4. 8. 1965 Říčany, Česko
50. výročie úmrtia

Študoval na gymnáziách v Trstenej a v Ružomberku, od r. 1895 teológiu v seminári v Spišskej Kapitule. R. 1901-10 kaplán v Hornej Zubrici, Kvačanoch, Bijacovciach, Podvlku, Zubrohľave, Ústí nad Oravou, Tvrdošine, vo Veličnej a vo Vyšných Repašoch, r. 1911-19 farár vo Veličnej, r. 1919-21 správca diecéznej kancelárie, neskôr rektor bohosloveckého seminára v Spišskej Kapitule, r. 1921 vysvätený za spišského biskupa. V r. 1940-1945 bol členom a podpredsedom Štátnej rady Slovenskej republiky. V máji 1945 zatknutý a bez vyšetrovania väznený v Prahe-Ruzyni, po siedmych mesiacoch prepustený. V r. 1950 internovaný, potom zatknutý a 15. 1. 1951 odsúdený na 24 rokov väzenia. Väznený v rozličných väzniciach. R. 1918 podporil úsilie o vytvorenie ČSR, signatár Martinskej deklarácie, neskôr prívrženec autonomistického programu, odmietal čechoslovakistické tendencie a pokusy oslabiť slovenskú r. k. cirkev. Organizátor a predseda Ústrednej katolíckej charity na Slovensku, podporovateľ cirkevného školstva, r. k. spolkovéj činnosti a náboženskej tlače. Po r. 1945 nepoľavil v úsilí brániť pozície r. k. cirkvi, nesúhlasil s poštátnením cirkevného školstva, požadoval právo cirkvi na slobodné hlásanie kresťanskej nauky, na náboženskú výchovu na školách, vlastnú tlač, spolky, rehole, výchovu kňazov, sociálnu činnosť a neobmedzené kontakty s pápežskou kúriou. R. 1949 vydal pastiersky list proti Katolíckej akcii, ktorá mala za cieľ postaviť kňazov a veriach proti cirkevnej vrchnosti, rozdeliť kňazov na vlasteneckých a nevlasteneckých, a tak rozbiť jednotu cirkvi, i proti možnosti vyhlásenia národnej, resp.

vlasteneckej cirkvi, izolovanej od pápeža a biskupov. Bol obvinený z rozbíjania republiky, vydávania spisov protisocialistického obsahu, odsudzovania povstania, zo stykov s Vatikánom a pod. R. 1990 zrušením rozsudku rehabilitovaný. Zúčastnil sa na preklade sv. Písma (knihy Genezis), autor a spoluautor náboženských úvah, homílií a vieroučných výkladov. Zostavovateľ a redaktor slovenského liturgického Rituála (1937), ktorým sa r. k. cirkev na Slovensku osamostatnila od ostrihomských obradných kníh. R. 1964 v latinskom rukopise opísal situáciu cirkvi na Slovensku po r. 1948. R. 1908 zakladateľ, r. 1913-27 vydavateľ a redaktor časopisu Sv. Rodina, spoluzakladateľ tlačiarne a nakladateľstva Lev v Ružomberku.

V septembri si pripomíname...

Štefan Furdek

spisovateľ, krajský činiteľ, rektor, katolícky kňaz
2. 9. 1855 Trstená – 18. 1. 1915 Cleveland, OH, USA
160. výročie narodenia

Študoval na gymnáziu v Banskej Bystrici, do roku 1875 v Nitre, na teologickej fakulte v Budapešti. R. 1877-79 klasickú filológiu na univerzite v Prahe. Učiteľ v Strážnici. R. 1882 sa vysťahoval do USA, kde dokončil teologické štúdiá, r. 1882 vysvätený za r.k. kňaza, potom bol kaplánom, od r. 1883 farárom v Clevelande. Vedúci činiteľ slovenských organizácií v USA, ich prostredníctvom zasahoval do národného života na Slovensku finančnými podporami, príspevkami do tlače i memorandami uh. a americkej vláde a vládam ostatných európskych štátov. Založil fond na podporu národného života na Slovensku a organizoval protestné zhromaždenia amerických Slovákov i ostatných Američanov proti národnostnému útlaku Slovákov v Uhorsku. Autor aktuálnych národnopolitických a náboženských článkov, krátkych próz a básní s tematikou života amerických Slovákov. Zaslúžil sa o rozvoj slovenských škôl v USA a napísal pre ne niekoľko učebníc a čítaniek.

Andrej Kavuljak st.

publicista, notár
3. 9. 1855 Ústie nad Oravou – 4. 5. 1934 Ústie nad Oravou
160. výročie narodenia

Hospodáril na zdedenom majetku v rodnej obci, zaoberal sa aj plátenníctvom. Dozorca a manipulant kamennouhoľnej spoločnosti v Ústí nad Oravou. Neskôr starosta obce, poštmajster, matrikár, pomocný aj vedúci notár. R. 1890 uverejnil novinovú správu o hospodárskych pomeroch na hornej Orave, najmä v poľnohospodárstve, o plátenníckom spolku a o potrebe priemyslu. Jeho práca o dobytkárstve,

v ktorej propagoval chov plemenného dobytká a šľachtenie, vychádzala na pokračovanie v budapeštianskych Slov. novinách (1890, 1894). V rkp. zanechal prácu Dobytkárstvo.

Cyril Harmata

básnik, katolícky kňaz
29. 3. 1922 Zuberec – 27. 9. 1970 Trstená
45. výročie úmrtia

R. 1947 vysvätený za r. k. kňaza. Pôsobil ako kaplán v Oravskom Veselom a v Ždiari, r. 1950 zatknutý a väznený, po prepustení z väzenia krátko pôsobil ako farár v Kvačanoch, potom duchovný správca v Charitatívnom domove v Jasove, naostatku žil u sestry v Zuberco. Už počas štúdií písal básne, ktoré publikoval v náboženských časopisoch, samostatne vydal zbierku básní Tlejúca opona (1942).

V októbri si pripomíname...

Ján Brodňanský

historik, archeológ, speológ, fotograf
16. 10. 1910 Dolný Kubín – 12. 1. 1997 Dolný Kubín
105. výročie narodenia

Vyučil sa za hodinára, potom pôsobil v Turčianskych Tepliciach, neskôr ako technický úradník v Dolnom Kubíne, kde bol externým pracovníkom Oravského múzea. Od r. 1948 sa systematicky venoval výskumu jaskýň a patril k priekopníkom jaskyniarstva na Orave; neskôr rozšíril výskumy v oblasti Malej a Veľkej Fatry i v Západných Tatrách. O týchto výskumoch a jaskyniach uverejňoval príspevky v zborníkoch a odborných časopisoch. Zaslúžil sa o rozvoj a propagáciu turistiky na Orave a publikoval články s touto tematikou v novinách Orava, spoluautor turistických sprievodcov o Orave. Venoval sa aj fotografovaniu, jeho fotografie boli publikované vo viacerých časopisoch. Aktívne pracoval v ochotníckom divadle i v telovýchove v Dolnom Kubíne, spracoval dejiny dolnokubínského ochotníckeho divadla (v rkp.). R. 1979 poctený zl. plaketou Zaslúžilý jaskyniar.

Borin

básnik, redaktor
22. 10. 1900 Námestovo – 25. 7. 1977 Bratislava
115. výročie narodenia

Od r. 1912 študoval na gymnáziách v Mezókövesde a v Ružomberku, od r. 1919 na Právnickej fakulte v Brne a v Prahe (nedokončil). Celý život pracoval ako redaktor: od r. 1922 v bratislavskej redakcii Slováka, od r. 1924 v redakcii Slovenského národa, súčasne zodpovedný redaktor literárneho časopisu Vatra, r. 1927-39 bol

pracovníkom Tlačového odboru slovenskej odbočky Národnej rady, súčasne vydával vlastným nákladom literárny časopis *Pero*. R. 1939-40 redaktor Slovenskej politiky, r. 1940-45 denníka *Slovák*, po vojne pracoval v redakciách rozličných periodík (*Hlas práce*, *Národné noviny*, *Náš národ* a i.). Ako redaktor viacerých periodík ovplyvňoval literárny život na Slovensku (najmä časopisom *Vatra*). V básnickej tvorbe ovplyvnený poéziou *Hviezdoslava* i slovenskej moderny a filozofiou R. Thákura. Výber prírodnej a intímnej lyriky vydal v zbierkach *Básne v próze* (1925), *S dovolením* (1926).

V novembri si pripomíname...

Mikuláš Kubíni

historik, archeológ, právnik

7. 11. 1840 Demänová – 24. 1. 1937 *Oravský Podzámok*

175. výročie narodenia

Od r. 1865 pôsobil ako právnik, r. 1877-1923 aj zástupca riaditeľa a riaditeľ, r. 1923-32 archivár Oravského komposesorátu v Oravskom Podzámku. Ako jeden z prvých bádateľov sa systematicky zaoberal dejinami Oravy. Výsledky svojho výskumu prezentoval v prvých monografiách o Oravskom hrade (*Árva vára*, 1872) a o Oravskej župe (*Árvavármegye*, 1891), viacero biografických prác venoval veľmožskému rodu Turzovcov (Gróf Thurzó György levelei nejéhez 1-2, 1876; Bethlenfalvi gróf Thurzó Imre 1598-1625, 1887), pričom pečate na listoch v Turzovskej korešpondencii sústredil do cennej zbierky a vydal jej katalóg (*Az árvai vár leveltárában őrzött pecsétyűjtemény...*, 1879). V oblasti genealógie spracoval rod svojej matky Barbory Kubíniovej ako aj vlastný rod Kubíniovcov. Objavenie popolnicových hrobov pri rodovom kaštieli vo Vyšnom Kubíne, ktoré zaznamenal v monografii *Das Urnenfeld von Felső-Kubin* (1883-84), ho privedlo k zvýšenému záujmu aj o prehistóriu Oravy. Robil vykopávky na viacerých lokalitách (Vyšný Kubín, Oravský Podzámok, Istebné a i.), objavil množstvo prehistorických pamiatok, ktoré ukladal do múzea Oravského komposesorátu. Jeho nálezy a práce tvorili najkomplexnejší súbor prameňov k prehistórii Oravy, r. 1918 svoju archeologickú zbierku daroval Slovenskému národnému múzeu v Martine. Zaslúžil sa o postavenie budovy Čaplovičovej knižnice v Dolnom Kubíne a usporiadanie jej zbierok. Štúdiami a článkami prispieval do maďarskej tlače, do maďarčiny preložil *Hviezdoslavovu* Hájnikovu ženu.

Leopold Bruck

knihovník, veršovník, učiteľ

15. 11. 1800 Žaškov – 18. 4. 1866 *Dolný Kubín*

215. výročie narodenia

Prvé vzdelanie získal v škole od otca, ktorý bol učiteľom

ev. školy v Žaškove, od roku 1814 na škole v Gemerí, r. 1816-19 na evanjelickom lýceu v Bratislave. R. 1819 učiteľ v Žaškove, od r. 1831 v Dolnom Kubíne, kde bol súčasne od r. 1852 do r. 1866 knihovníkom Čaplovičovej knižnice. Popredný člen Spoločnosti vychovateľskej na Orave, autor čítanky (*Nová čítanka*, 1848). Okrem neobyčajnej starostlivosti o Čaplovičovú knižnicu pri jej prevážaní a inventarizovaní celého jej fondu, má trvalé zásluhy o obranu knižnice proti dolnokubínskemu richtárovi Michalovi Radlinskému roku 1852, ako aj o usporiadanie a skatalogizovanie väčšej časti knižnice. V mladosti skladal latinské, neskôr príležitostné verše, najmä pri pohreboch (vyše dvesto), svadbách, jubileách a pod., zostali zväčša v rukopisoch.

V decembri si pripomíname...

Andrej Kavuljak ml.

historik, lesný inžinier

5. 12. 1885 Ústie nad Oravou – 30. 5. 1952 Dolný Kubín

130. výročie narodenia

R. 1896-1904 študoval na gymnáziách v Trstenej a v Banskej Bystrici, r. 1904-08 lesníctvo na Vysokej škole banickej a lesnickej v Banskej Štiavnici. R. 1909-12 pôsobil ako taxátor Oravského komposesorátu v Oravskom Podzámku, r. 1912-15 vedúci lesnej správy v Párnici. R. 1915 ako vojak rakúsko-uhorskej armády padol do ruského zajatia, do r. 1918 internovaný v zajateckých táboroch v Rusku, r. 1918-21 prednosta a lesný inšpektor v Zlatouste na Urale. Po návrate na Slovensko v r. 1921-39 lesmajster a komposesorátny inšpektor v Oravskom Podzámku, r. 1939-43 inšpekčný úradník Štátnych lesov a hlavný lesný radca Riaditeľstva Štátnych lesov a majetkov v Liptovskom Hrádku, r. 1943-49 riaditeľ Riaditeľstva Štátnych lesov v Banskej Bystrici, zároveň r. 1948-49 prednášateľ na Vysokej škole poľnohospodárskeho a lesníckeho inžinierstva v Košiciach, od r. 1949 žil v Dolnom Kubíne. Popredný slovenský odborník v lesníctve, ktorý svoje bohaté teoretické i praktické skúsenosti prezentoval vo vysokoškolskej učebnici *Zriaďovanie lesov* (1949) a v monografii *Les a pasienie* (1952). V jeho vedeckovýskumnej činnosti dominovala tematika dejín lesníctva, ktoré spracoval v syntéze *Dejiny lesníctva a drevárstva na Slovensku* (1942), osobitnú pozornosť v tomto smere venoval Orave a Považiu (Oravský komposesorát, Lietava, podnik feudálneho hospodárskeho systému). Ako historik výsledky svojho bádania zhmul v práci *Hrad Orava* (1927) a vo viacerých štúdiách, ale najmä posmrtno vydanom diele *Historický miestopis Oravy* (1955).

Ctiboh Zoch

národný buditeľ, evanjelický kňaz

17. 3. 1815 Veličná – 15. 12. 1865 Jasenová

150. výročie úmrtia

Jeden z najaktívnejších dejateľov slovenského národného hnutia v 19. storočí, ktorý svojou verejnou činnosťou, ako aj umeleckým a vedeckým dielom výrazne zasiahol do národných dejín literatúry a literárnej vedy, jazykovedy, slavistiky, všeobecnej i cirkevnej historiografie, národopisu, pedagogiky a školstva, knihovníctva i distribúcie knižnej produkcie. Základy národného povedomia nadobudol v rodine a v školách v Banskej Štiavnici a v Bratislave, ktoré umocňovali styky a priateľstvo s G. Belopotockým, J. Seberinim a najmä L. Štúrom a jeho druhmi. V čase bratislavských štúdií popri systematickom poznávaní Šafárikových, Jungmannových a Dobrovského vedeckých spisov, súvekej nemeckej filozofie a Kollárovej všeslovenskej myšlienky bol aktívnym členom a r. 1834-36 funkcionárom Spoločnosti česko-slovenskej, zúčastnil sa na vypracovaní jej stanov, na zostavení zborníka Plody (1836), v ktorých uverejnil svoje básnické prvotiny. Po odchode z Bratislavy udržiaval kontakty s členmi Slovenského ústavu. Koncom r. 1837 v spolupráci s J. Matúškom sa pričimil o založenie Oravského učiteľského bratstva, ktoré sa postupne sformovalo na významnú pedagogickú spoločnosť učiteľov dolnej Oravy a stalo sa príkladom organizovania pedagogického života pre iné slovenské stolice. R. 1843 privítal uzákonenie spisovnej slovenčiny a podporoval jej uvedenie do života najmä prácou vo výbore spolku Tatrín. Významné poslanie zohral v slovenskom národnom pohybe v revolučných rokoch 1848-49. Nadviazal na snahy liptovských i nitrianskych národovcov o petičné aktivity a na základe proklamácie J. M. Hurbana (Bratia Slováci!) zorganizoval stretnutie oravských národovcov v Geceli pri Dolnom Kubíne, ktoré 24. 4. 1848 prijali tzv. Gecel'ské žiadosti. Jeho básnická tvorba mala príležitostný charakter, do zborníka Plody prispel ódou Samostatnosť. Do kontextu básnickej tvorby patrí aj jeho organizačná, autorská a redakčná účasť na vydávaní Zpěvníka evanjelického (1842), do ktorého napísal a preložil niekoľko desiatok duchovných piesní. Zážitky z maďarského väzenia zakomponoval do vlastenecky ladenej veršovanej skladby Pokuta za hriech po celých Uhriech (1850). Viaceré jeho básne, memoárové a publicistické príspevky, ako aj didakticko-buditeľský spis Národní katechismus ... ostali v rukopise. Vo vedeckej práci zanechal významné dielo na poli jazykovedy. V pedagogickej oblasti sa prezentoval tvorbou učebníc. Významnú rolu zohral v dejinách slovenského knihovníctva, vybudoval vzácnu osobnú knižnicu, do ktorej v mladosti systematicky zhromažďoval slovenské knihy, ale aj súvekkú českú a inonárodnú literatúru. Závažný podiel mal na spracovaní Čaplovičovej knižnice v Dolnom Kubíne.

Jozef Emanuel Cubínek

prekladateľ, publicista, učiteľ, kňaz

14. 5. 1913 Oravská Polhora – 30. 12. 1965 Svätý Jur

50. výročie úmrtia

Do gymnázia chodil v Trstenej a Skalici, kde r. 1934 maturoval ako príslušník františkánskej rehole. Teológiu študoval v Bratislave a r. 1935-36 v Záhrebe. Katechéta na gymnáziách v Bratislave, Skalici a Malackách, kde vyučoval aj taliančinu a slovenčinu, r. 1950 zamestnanec Spolku svätého Vojtecha v Trnave, potom správca fary v Skalici. Písal verše, novely a články do časopisov (Plameň, Kultúra, Katolícke noviny a i.), neskôr sústavne prekladal z chorvátskeho a latinského jazyka s osobitným zameraním na diela katolíckych autorov.

Vypracovala: E. Luptáková

